

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

## ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студент 4 курсу групи 472-2

денної форми навчання

спеціальності 072 «Фінанси,

банківська справа та страхування»

Банарик Владислав Олександрович \_\_\_\_\_

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Ткач Євген Вікторович \_\_\_\_\_

*До захисту допущено на засіданні кафедри*

*протокол № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_ травня 2024 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту*

*\_\_\_\_\_ проф. Нікіфоров П.О.*

Чернівці – 2024

## АНОТАЦІЯ

Банарик В.О. Державні програми розвитку малого підприємництва в Україні. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2024.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження державної фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні та визначено роль та сутність фінансового забезпечення. Проаналізовано реалізацію державних програм мікрокредитування «Доступні кредити 5-7-9%» та програми «Мікрогрант для створення власного бізнесу» на матеріалах АТ «Ощадбанк». Розглянуто зарубіжний досвід державних програм підтримки малого бізнесу. Розглянуто напрями підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні.

Ключові слова: державна програма, малий бізнес, фінансово-кредитна підтримка, фінансування, стартап.

## ABSTRACT

Banaryk V.O. State programs for the development of small business in Ukraine. - Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor) level of higher education in specialty 072 "Finance, banking and insurance". Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2024.

In the qualifying work, a study of state financial and credit support for the development of small businesses in Ukraine was conducted, and the role and essence of financial support was determined. The implementation of the state microcredit programs "Affordable loans 5-7-9%" and the program "Microgrant for creating your own business" was analyzed based on the materials of JSC "Oschadbank". The foreign experience of state support programs for small businesses is considered. The ways of increasing the effectiveness of the implementation of state programs to support small businesses in Ukraine have been studied.

Keywords: state programs, small business, financial and credit support.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

\_\_\_\_\_  
(підпис) В.О. Банарик

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	6
1.1. Сутність та структура джерел фінансового забезпечення малого підприємництва.....	6
1.2. Стан сучасного розвитку малого підприємництва: роль фінансового забезпечення.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ( на матеріалах АТ «Ощадбанк»).....	23
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки.....	23
2.2. Особливості реалізації державних програм фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу в Україні.....	34
2.3. Аналіз та оцінка реалізації програми мікрокредитування «Доступні кредити 5-7-9%» та програми «Мікрогрант на створення власного бізнесу» в АТ «Ощадбанк».....	39
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА .....	45
3.1. Зарубіжний досвід впровадження державних програм фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва.....	45
3.2. Напрямки підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні.....	52
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Структурні трансформації економіки та зростаючі глобалізаційні процеси вимагають відповідних змін у підприємницькому секторі, в якому малий бізнес відіграє ключову роль. Розвиток малого підприємництва сприяє створенню конкурентного середовища, прискорює науково-технічний прогрес, підвищує рівень зайнятості та сприяє формуванню середнього класу. Відповідно кризові ситуації в Україні стимулюють пошук шляхів для покращення ефективності економіки за допомогою різноманітних форм господарювання. Одна з таких форм – мале підприємництво, оскільки воно є ключовим фактором у функціонуванні будь-якої господарської системи.

Сприяння розвитку малого підприємництва та стартапів в умовах економічної нестабільності можливе лише за умов проведення ефективної державної фінансової політики, спрямованої на підтримку малого бізнесу. З цього приводу важливим є підвищення ефективності державних та регіональних програм підтримки, закріплення пріоритетів у підтримці малих підприємств за галузями економічної діяльності та оптимізація використовуваних державою фінансових інструментів.

Розвиток малого бізнесу має важливе значення для економіки, оскільки він створює нові робочі місця, надає різноманітні товари та послуги, і сприяє розширенню торгівлі. Інноваційні продукти, послуги та технології підприємців відкривають доступ до нових ринків і сприяють створенню нового багатства. Збільшення зайнятості і підвищення доходів сприяє зростанню національного доходу через збільшення податкових надходжень та грошей, які витрачаються державою. Ці доходи можуть бути спрямовані урядом на інвестиції у сектори, які потребують додаткової підтримки.

Розвиток малого підприємництва сприяє експортному потенціалу, імпортозаміщення, що є можливою умовою забезпечення стабільності валютної

та фінансової системи держави. Розвиток малого бізнесу сприяє також вирішенню різних соціальних проблем: забезпечує створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури, логістики, благоустрій територій, підтримці сфери культури тощо.

Незважаючи на велику кількість проведених досліджень у цій галузі, проблеми фінансового забезпечення малого підприємництва ще не вивчені достатньо. Важливо вивчати зарубіжний досвід застосування фінансового механізму розвитку малого бізнесу та можливостей його адаптації до господарювання. Тому актуальність обраної теми дипломної роботи обумовлена необхідністю глибокого дослідження як теоретичних основ, так і практичних аспектів фінансового забезпечення малого підприємництва.

**Мета і завдання дослідження.** Мета дипломної роботи полягає у дослідженні теоретичних та практичних основ реалізації державних програм розвитку малого підприємництва та наданні рекомендацій щодо їх вдосконалення у сучасних умовах господарювання.

Поставлена мета роботи передбачає:

- розглянути сутність та структуру джерел фінансового забезпечення малого підприємництва;
- дослідити стан сучасного розвитку малого підприємництва та ролі фінансового забезпечення;
- розглянути особливості реалізації державних програм фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу в Україні;
- зробити аналіз та оцінку реалізації державних програм підтримки малого підприємництва на базі АТ «Ощадбанк»;
- дослідити зарубіжний досвід реалізації державних програм підтримки малого підприємництва;
- проаналізувати та визначити напрямки підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні.

**Об'єктом дослідження** є процес реалізації державних програм розвитку малого підприємництва в Україні у сучасних умовах.

**Предметом дослідження** є теоретичні та практичні аспекти формування та реалізації державних програм фінансової підтримки розвитку малого підприємництва.

**Методологічна база дослідження.** У дипломній роботі використано різноманітні наукові методи дослідження, як загального характеру, так і спеціалізовані. Серед них метод теоретичного узагальнення, структурний та системний підхід, дедукція, порівняльний та факторний аналіз, використання аналогій та системного підходу, а також методи аналізу та синтезу.

**Інформаційну основу дослідження** складала законодавчі акти, звітність АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки, нормативно-правові документи щодо фінансової підтримки малого бізнесу, а також регулювання підприємницької діяльності. Крім того, використовувалися статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів, Державної служби статистики, Національного банку України, АТ «Ощадбанк», а також монографії та наукові статті вітчизняних та іноземних дослідників, а саме: Близнюк О. П., Гриценко Л. Л., І. Зятковський, Осіпова А.

**Структура роботи.** Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, пропозицій та списку використаних джерел. В першому розділі розглядаються теоретичні аспекти державної фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва. В другому розділі здійснено аналіз та оцінку реалізації державних програм розвитку малого підприємництва та матеріалах АТ «Ощадбанк». Було досліджено особливості реалізації державних програм фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу в Україні. В третьому розділі досліджено зарубіжний досвід та визначено напрямки підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

### 1.1. Сутність та структура джерел фінансового забезпечення малого підприємництва

Значущість малого підприємництва можна оцінити з точки зору його внеску в економічний розвиток країни (збільшення кількості платників податків та підвищення стабільності) та з точки зору суспільного розвитку (зниження рівня безробіття та злочинності). Важливість малого бізнесу визначається такими показниками, як кількість малих підприємств у країні, їхня частка, кількість зайнятих на них працівників, обсяг реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), частка виробленої продукції в загальному ВВП та інші. Наприклад, у ЄС частка малих та середніх підприємств становить 99%, а більше половини працездатного населення зайнято у сфері малого бізнесу.

Державні програми підтримки малого бізнесу є важливим інструментом економічної політики, спрямовані на стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Ці програми включають широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку малого бізнесу на різних стадіях його розвитку, від початкового створення до розширення та виходу на світовий ринок.

Забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів для функціонування малого підприємництва є одним з основних завдань державних програм підтримки та розвитку малого бізнесу у сучасних умовах. Ці програми забезпечують малим підприємствам доступ до необхідних фінансових ресурсів, сприяючи їхньому розвитку, інноваційній діяльності та конкурентоспроможності по різних регіонах країни.

Ефективна діяльність будь-якого господарського суб'єкта неможлива без належного фінансового забезпечення. Це передбачає реалізацію комплексу заходів з управління фінансами, спрямованих на вчасне задоволення фінансових потреб конкретного суб'єкта господарювання. Фінансові ресурси є тими, що можуть легко обмінюватися на інші необхідні ресурси для підтримки господарської діяльності суб'єкта. Це особливо актуально для суб'єктів у сфері малого бізнесу, де важливою є якість ведення підприємницької діяльності.

Підприємства використовують різні види ресурсів для свого функціонування, включаючи матеріальні, трудові та фінансові ресурси. Фінансове забезпечення визначається як наявність матеріальних коштів або благ, якими володіє підприємство. Ці ресурси використовуються для покриття поточних витрат, здійснення інвестицій для розширення виробництва, виконання фінансових зобов'язань та стимулювання працівників. Фінансове забезпечення також може бути спрямоване на утримання, модернізацію або розвиток об'єктів невиробничої сфери, споживання, накопичення, а також на створення резервних фондів та інші цілі.

У економічній літературі та практиці багато науковців по-різному трактують поняття "фінансове забезпечення", яке може мати різноманітні визначення, включаючи не лише наявність коштів на банківських рахунках, а й інші показники фінансового стану підприємства.

Близнюк О. П. трактує: «фінансове забезпечення – це частина коштів у формі доходів та зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань та здійснення витрат із забезпечення розширеного відтворення» [4].

Слід зауважити, що фінансове забезпечення малого підприємництва є суттєвим механізмом для управління грошовими потоками. В.М. Опарін зазначає: «фінансове забезпечення реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватись у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування. Різні форми фінансового забезпечення використовуються на практиці одночасно через установлення оптимального для даного етапу розвитку суспільства співвідношення між ними...»[33, с. 96].



Наступне визначення фінансового забезпечення розкриває Гриценко Л. Л.: «сукупність додатково залучуваного та реінвестованого підприємством власного та позикового капіталу у грошовій формі, призначеного для фінансування його майбутнього розвитку в детермінованому плановому періоді, формування та використання якого контролюється підприємством самостійно відповідно до цільового призначення з урахуванням фактора ризику» [6].

Згідно з поглядом І. Зятковського: «зміст поняття фінансове забезпечення діяльності підприємства у більш широкому розумінні узагальнює сукупність заходів та умов, що сприяють сталому розвитку малого підприємства шляхом покриття витрат підприємства фінансовими ресурсами в залежності від розміру виробництва та фінансового становища» [23, с. 16].

Осіпова А. А. трактує: «фінансове забезпечення – це сукупність капіталу, майна та інших засобів підприємства, виражених у грошовій формі, що знаходяться у розпорядженні цього підприємства, використовуються або можуть бути використані ним у процесі фінансово-господарської діяльності для виконання своїх функцій» [31].

Після аналізу думок численних авторів, можна зазначити, що фінансове забезпечення підприємства означає наявність фінансових ресурсів, які знаходяться в прямому розпорядженні підприємства на його рахунках та використовуються для забезпечення подальшого функціонування з метою отримання прибутку, підвищення конкурентоспроможності та задоволення фінансових потреб. Таким чином, поняття фінансового забезпечення виступає ключовою категорією у веденні діяльності будь-якого підприємства.

Фінансове забезпечення підприємницької діяльності відіграє ключову роль, особливо у періоди, коли потрібно мобілізувати значні фінансові ресурси, наприклад, для модернізації або відновлення обладнання, закупівлі нових засобів, інвестування тощо. Проте процес залучення фінансів ускладнюється впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. До зовнішніх факторів частіше відносять нестабільний фінансовий ринок та ринкове середовище. До внутрішніх чинників належить економічна неспроможність деяких суб'єктів

господарювання, їхній недостатній фінансовий стан, низька прибутковість від операційної діяльності, а також відсутність зв'язків з різними ринками капіталу та грошей [37].

Сутність джерел фінансового забезпечення малого підприємництва полягає у пошуку та залученні різноманітних ресурсів, необхідних для успішної діяльності малих підприємств. Оскільки малі підприємства мають обмежені фінансові можливості, важливо знати та використовувати доступні джерела фінансування, тому для кращого відображення та розуміння продемонструємо на рис. 1.1.

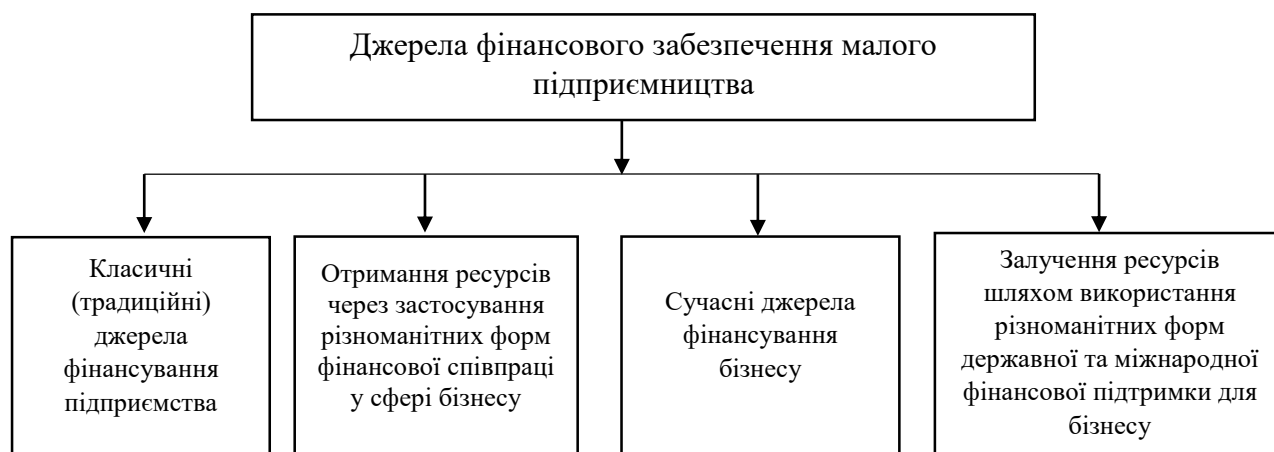


Рис. 1.1. Структура джерел фінансового забезпечення малого підприємництва

*До класичних (традиційних) джерел фінансування підприємства можна віднести:*

Власний капітал – це кошти людей, які у свою чергу можуть використати для створення та фінансування власного бізнесу.

Також існує поняття "ЗД фінансова підтримка", що означає "домашні, друзі, диваки", або "F end F – друзі та родина", коли рідні та друзі, безумовно, можуть надавати фінансову допомогу для реалізації підприємницьких зусиль.

Банківський кредит є формою економічних відносин, у рамках яких фінансові установи надають фінансові ресурси фізичним та юридичним особам за певних умов, включаючи умови повернення, відсоткову ставку, строк, наявність забезпечення та визначення цільового використання коштів. Малим компаніям позики можуть надавати фінансово-кредитні установи, які не є

банками, такі як кредитні спілки, ломбарди та інші спеціалізовані кредитні інституції.

*До отримання ресурсів через застосування різноманітних форм фінансової співпраці у сфері бізнесу можна відзначити:*

Субпідряд, що означає отримання фінансування (оплати) за виконання певних підрядних робіт або послуг, які виконуються на замовлення іншої компанії у рамках укладеного цивільно-правового договору.

Лізинг – це форма фінансування, при якій одна сторона (лізингодавець) надає іншій стороні (лізингоприймачу) право використовувати обладнання, машини, транспортні засоби або інші активи протягом певного періоду часу в обмін на плату за це. Лізинг може бути фінансовим, коли лізингодавець придбає актив і надає його в лізинг, або оперативним, коли лізингодавець надає актив у використання, який належить йому, без передачі права власності лізингоприймачу. Лізинг є популярним засобом фінансування для підприємств, оскільки дозволяє їм отримувати доступ до необхідних ресурсів без значних витрат на їх придбання.

Франчайзинг – це вид бізнесу, при якому одна компанія (франчайзер) надає іншій компанії (франчайзи) право використовувати свою торгову марку, бізнес-модель та підтримку в обмін на плату або відсоток від обороту. Франчайзер надає франчайзи доступ до своїх успішних бізнес-практик, маркетингових стратегій, товарів або послуг, що дозволяє франчайзі створити та вести свій бізнес на основі вже визнаного та ефективного бренду. Франчайзинг дозволяє підприємствам швидко розширювати свою мережу, знижуючи ризики та витрати на розвиток нових підрозділів.

Фінансова підтримка від "бізнес-янголів" полягає у тому, що підприємці, інвестори, колишні керівники компаній та інші особи готові вкладати кошти в стартапи та інші компанії на ранній стадії розвитку. Зазвичай вони роблять це в обмін на частку в управлінні та можуть надавати корисні ресурси, такі як досвід, поради та корисні зв'язки з іншими інвесторами, клієнтами, постачальниками та експертами в галузі управління, технічних рішень та маркетингу [25].

Венчурне фінансування – це форма інвестування, при якій інвестори (венчурні фонди, індивідуальні інвестори, корпорації тощо) надають фінансову підтримку стартапам та інноваційним компаніям на ранніх стадіях їхнього розвитку. Це зазвичай пов'язано з великими ризиками, оскільки багато стартапів можуть не досягти успіху. У венчурному фінансуванні інвестори надають грошові кошти в обмін на частку у власності компанії або на право на отримання прибутку у майбутньому, коли компанія стане прибутковою або буде продана. Венчурне фінансування дозволяє стартапам отримати необхідні ресурси для розвитку і впровадження інноваційних ідей.

*До сучасних джерел фінансового забезпечення бізнесу можна віднести:*

Грантове фінансування – це форма фінансування, при якій урядові організації, фонди, неприбуткові організації або приватні фонди надають безповоротні кошти підприємствам, організаціям або індивідуумам для реалізації певних проектів, досліджень або ініціатив, які сприяють суспільному або науково-технічному розвитку. Гранти можуть бути надані на різні цілі, такі як розвиток технологій, наукові дослідження, соціальні програми, освітні проекти тощо. Особливістю грантового фінансування є те, що отримувачі не зобов'язані повертати отримані кошти і часто не переносять на грантодавців права власності або контролю за проектом.

Краудфандинг – це метод залучення коштів, при якому група людей, зазвичай через онлайн-платформи, надає фінансову підтримку проекту, ідеї чи ініціативі, зазвичай в обмін на певні переваги або винагороди. Цей метод може бути використаний для реалізації різноманітних проектів, від створення нового продукту або послуги до збору коштів на благодійність або відкриття бізнесу. Краудфандинг дозволяє залучити кошти від широкої аудиторії, що може бути корисним для проектів, які не можуть отримати фінансування від традиційних джерел, таких як банки або інвестори. Найпопулярнішими та успішними в світі платформами краудфандингу є [Kickstarter.com](https://www.kickstarter.com), [Indiegogo.com](https://www.indiegogo.com), [Seedrs.com](https://www.seedrs.com), [Crowdcube.com](https://www.crowdcube.com), [Smartmarket](https://www.smartmarket.com). Українською аналогією є платформа "Велика ідея" (Спільнокошт).

Краудлендинг – це процес залучення грошових ресурсів або фінансової підтримки від групи людей, зазвичай через онлайн-платформи, для фінансування певного проекту або ініціативи. У відповідь на свої внески часто учасники отримують певні переваги, винагороди або пільги. Краудлендинг може бути використаний для реалізації різноманітних проектів, від створення нового продукту або послуги до благодійних ініціатив або фінансування стартапів.

Краудінвестинг – це спосіб залучення фінансування для малих або нових бізнесів. Дослівно цей термін означає "фінансова підтримка від натовпу". Це означає, що кошти збираються від великої кількості зацікавлених інвесторів у різних сумах для фінансування одного проекту. У разі успішної реалізації стартапу, кожен інвестор стає акціонером нової компанії. Цей вид інвестування допомагає подолати одну з головних проблем стартапів – нестачу початкового капіталу.

Існують два подібні поняття, які часто переплутують як інвестори, так і стартапери: краудінвестинг і краудфандінг. У першому випадку інвестор допомагає бізнесу розпочати свою діяльність, отримуючи взамін певні види винагород. Це можуть бути акції, активи або частка прибутку від нової компанії. Іншими словами, інвестори отримують певну вигоду від співпраці. У випадку з краудфандінгом, спонсорство надається без очікування будь-якого подальшого прибутку. Проте участь в такому проекті може бути супроводжена певними тематичними бонусами для спонсорів. Наприклад:

- Одноразова знижка.
- Карта VIP-клієнта компанії.
- Подарунок з логотипом.
- Можливість взяти участь в шоу або заході, організованому компанією.

Щодо видів краудінвестингу, вони різняться залежно від типу стартапу та запропонованої частки прибутку компанії. Серед них:

- Роялті.
- Акціонерне кредитування.

Кожен з цих видів має свої особливості і характеристики.

Роялті відноситься до спільного фінансування стартапів, що зосереджені на мистецтві. Ці проекти зазвичай включають в себе інтелектуальну або творчу складову, що є їх власністю.

Краудінвестування у формі акціонерного участі є найзначущішою формою цього виду інвестування. Учасники, які приймають участь в цьому процесі, отримують акції або інші цінні папери від створеної компанії в якості компенсації за свої фінансові внески. Ці цінні папери можуть бути звичайними або привілейованими акціями.

Краудсорсинг – це процес залучення великої кількості людей (зазвичай через Інтернет) для вирішення певних завдань, розробки продуктів або послуг, аналізу даних тощо. Учасники краудсорсингу надають свої знання, вміння, ідеї або ресурси для виконання завдань або досягнення цілей проекту. Цей підхід дозволяє ефективно використовувати колективний інтелект та потенціал мас.

Фандрейзинг, або збір коштів, – це процес залучення фінансових та інших ресурсів (наприклад, людських, матеріальних, інформаційних тощо), які організація не може забезпечити самостійно, але які необхідні для реалізації конкретного проекту або для забезпечення діяльності в цілому. У відмінну від краудфандінгу, фандрейзингова діяльність включає індивідуальний пошук, комунікацію і залучення зацікавлених інвесторів, а не участь у масовому конкурсі [39].

*До залучення джерел шляхом використання різноманітних форм державної та міжнародної фінансової підтримки для бізнесу можна віднести:*

Форум інвестиційних стартапів – це платформа, де підприємці представляють свої бізнес-проекти та можуть отримати підтримку від інвесторів та фінансові гранти для запуску свого бізнесу. Зазвичай ці заходи організовуються за ініціативою урядових структур, місцевих органів влади, інвесторів, навчальних закладів, громадських організацій і т. д.

Ярмарок кредитів – це захід або платформа, де кредитори та позичальники можуть зустрітися та провести переговори щодо умов кредитування безпосередньо один з одним. На цьому заході або віртуальній платформі

кредитори представляють свої пропозиції кредитування, а позичальники мають можливість обирати найбільш вигідні умови для себе.

Фонд підтримки стартапів – це організація, яка допомагає стартапам отримати фінансові ресурси на початкових етапах розвитку та реалізувати їх бізнес-ідеї. В Україні існує Український фонд стартапів, який був створений у 2018 році за підтримки Міністерства фінансів України та наразі перебуває у віданні Міністерства цифрової трансформації. Фонд спрямовує свою діяльність на розвиток стартапів у таких секторах як штучний інтелект (AI), агротехнології, доповнена реальність (AR/VR), великі дані (BigData), блокчейн, освітні технології (EdTech), спосіб життя (Lifestyle), енергетика та екологія, фінансові технології (Fintech/Legaltech), електронне урядування (eGovernment), охорона здоров'я, медіа та реклама, роздрібна торгівля, промисловість та безпека.

Програма мікрокредитування є ініціативою технічної підтримки, спрямованою на розвиток нових кредитних продуктів та збільшення фінансування мікро-, малих і середніх підприємств. В Україні відомою програмою такого роду є "Доступні кредити 5-7-9%", запущена з 1 лютого 2020 року. У рамках цієї програми частину нарахованих відсотків компенсує держава. Позики надаються на строк до 3 або 5 років, і їх загальна сума коливається від 100 тисяч до 50 мільйонів гривень. Відсоткова ставка складає 5, 7 або 9% на рік при умові створення робочих місць. Компенсація частини відсотків здійснюється за рахунок державного бюджету. Цей інструмент здешевлення кредитів сприяє стимулюванню інвестиційної активності малих підприємств, росту кредитного портфеля та активів банківських установ, що в свою чергу сприяє розвитку економіки країни.

Міжнародні організації, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк, Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Агенство у справах біженців ООН та інші, також реалізують грантові програми фінансової підтримки малих підприємств в Україні.

Підсумовуючи можна сказати, що в сучасних умовах розвитку економіки мале підприємництво відіграє значущу роль у формуванні економічного обличчя країни. Забезпечення фінансових ресурсів для малих підприємств є однією з ключових умов їхнього успішного функціонування та розвитку. Сутність та структура джерел фінансового забезпечення малого підприємництва полягає у різноманітних механізмах та джерелах, які допомагають забезпечити необхідні фінансові ресурси для цього сектору економіки. Відповідно було досліджено основні джерела фінансового забезпечення малого підприємництва та поділено на 4 групи: класичні джерела фінансування підприємства; отримання ресурсів через застосування різноманітних форм фінансової співпраці у сфері бізнесу; сучасні джерела фінансування бізнесу; залучення ресурсів шляхом використання різноманітних форм державної та міжнародної фінансової підтримки для бізнесу. Тому забезпечення фінансових ресурсів для малих підприємств є важливим фактором їхнього успішного функціонування та розвитку, а різноманітність джерел фінансування відображає широкий спектр можливостей для підтримки цього сектору економіки.



## 1.2. Стан сучасного розвитку малого підприємництва: роль фінансового забезпечення

Процес розвитку бізнес-середовища в Україні є безперервним. Вплив підприємництва на економічне зростання має важливе значення, насамперед: сприяє відкриттю нових напрямів розвитку, секторів та галузей економіки.

У сучасному світі, коли економічний зріст має свої обмеження, все більше уваги приділяється розгляду економічних процесів та явищ з точки зору розвитку. У цьому контексті, розвиток розуміється як складний процес формування, удосконалення та трансформації будь-яких економічних суб'єктів.

М. Хучек пише: «розвиток часто ототожнюється з прогресом (тобто з типом прогресивного розвитку). суспільство, маючи у своєму розпорядженні матеріальний потенціал, діючи під впливом різних умов, створюючи та використовуючи інновації, викликає прогрес (технічний, суспільний, організаційний і т. д.), що надає вирішальний вплив на темп суспільно-економічного розвитку, рівень життя та умов праці суспільства». [44, с. 62-71].

В "Економічному словнику" подано визначення економічного розвитку як впливу взаємодії економічних, соціальних, політичних та інших чинників, який формує основу для соціального прогресу [42].

Вся вироблена продукція в економіці формується завдяки взаємодії виробничих факторів – праці, капіталу і земельних ресурсів. Ці фактори є основою для економічного зростання, яке виражається у простому кількісному виразі та загальному значенні. Економічне зростання, спостерігається через розширене використання цих факторів у виробництві, називається екстенсивним економічним зростанням і має обмежений характер. Крім того, підприємництво є значущим фактором у економічному зростанні. Якісний підхід до вивчення економічного зростання визначає його фактори через відносні показники: продуктивність праці, капіталу і земельних (природних) ресурсів. Зростання внутрішнього валового продукту (ВВП), що відбувається лише за рахунок

підвищення продуктивності праці, капіталу та природних ресурсів без додаткового залучення цих факторів у виробництво, називається інтенсивним економічним зростанням. Крім того, науково-технічний прогрес є важливим стимулюючим зовнішнім фактором для інтенсивного економічного зростання.

Роль підприємця та підприємницької функції в економічному розвитку проаналізував Й. Шумпетер: «підприємницька функція нерозривно пов'язана з нововведеннями, реалізацією параметрів розвитку, створенням нової системи цін, підприємницька функція була рушійною силою як постійних змін економіки, так і постійних змін тих елементів, з яких складаються вищі верстви суспільства. Цією рушійною силою вона залишається і в наші дні» [45, с. 252].

Протягом короткої історії свого розвитку українське підприємництво пройшло через значну кількість змін, які включали як періоди спаду, так і періоди зростання. Незважаючи на всі труднощі, розвиток малого бізнесу в Україні можна вважати одним з ключових показників стану національної економіки. Це пояснюється його здатністю швидко адаптуватися до ринкових умов, низькими витратами та високим рівнем інноваційної активності [36]. Щорічно з'являється безліч нових підприємств, але майже така ж кількість малих підприємств припиняє свою діяльність з різних причин.

Однією з проблем, з якими зіштовхуються малі підприємства є маркетинг. Маркетинг відіграє ключову роль для малих підприємства, оскільки він забезпечує прибуток через продаж товарів і послуг. Уряд також користується маркетингом через податкові надходження. Проте, малі підприємства часто стикаються з різноманітними маркетинговими проблемами, які утруднюють досягнення їхніх цілей. Одна з найбільших проблем - відсутність ринкової інформації. У сучасному світі інформація про ринок є критичною для успіху будь-якої організації. Малі підприємства в Україні не мають ефективного механізму для збору інформації, яка б допомогла їм ефективно просувати свої продукти та послуги.

Роль малого підприємництва в економіці країни виявляється в постійному обороті грошових потоків між компаніями та приватними особами,

виробництвом і реалізацією товарів, наданням послуг та виконанням робіт. Саме через цей та інші фактори державі необхідно активно зацікавлюватися у підтримці розвитку малого бізнесу.

Проаналізуємо, як змінилася кількість малих підприємств за 2022-2023 роки.

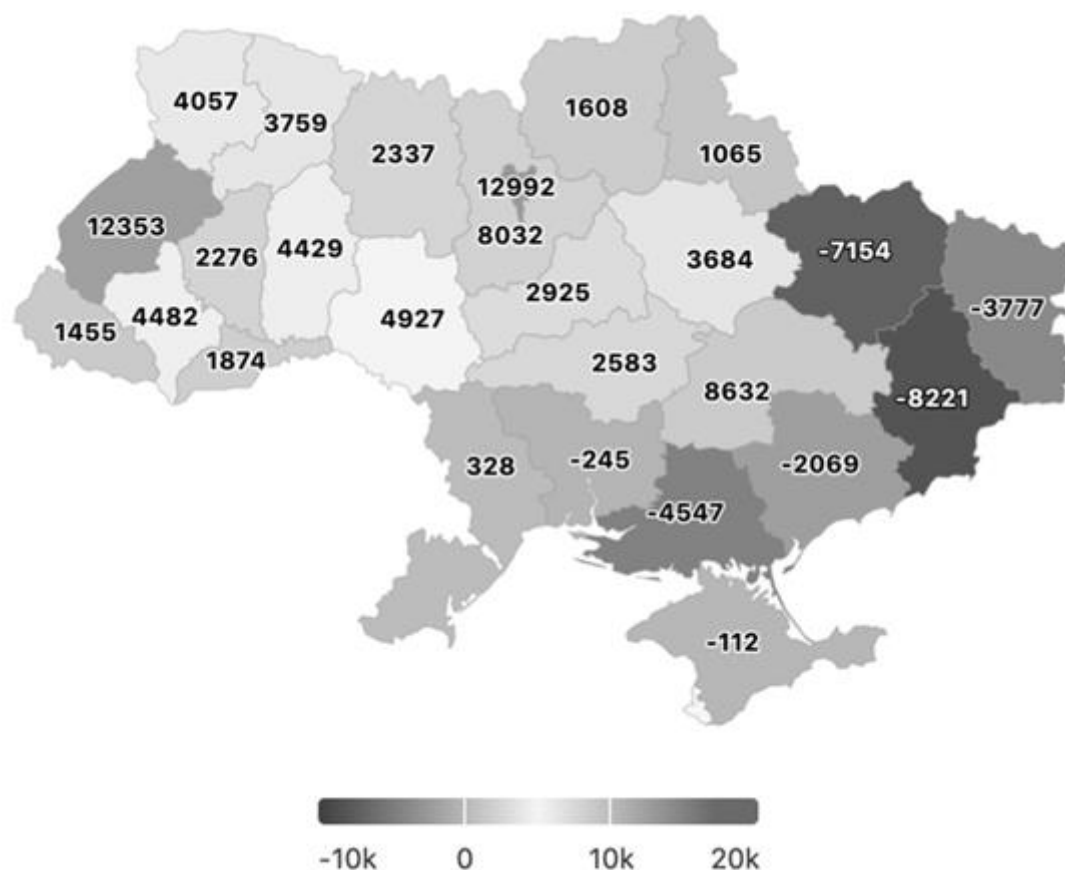


Рис. 1.2. Кількість суб'єктів малого бізнесу за 2022-2023 роки [26]

Отже, з 2022 - 2023 року свою роботу припинило 290 910 суб'єктів. У середньому закривають приблизно 17 тис., повномасштабна війна вплинула на кількість бізнесів у регіонах. Найбільшу різницю між відкриттям і закриттям нових підприємств зафіксовано у прифронтових регіонах і тих, де відбувалися або відбуваються бойові дії. Зокрема, Донецька область втратила 8,2 тис. підприємств, Харківська – 7,1 тис., Херсонська – 4,5 тис., Луганська – 3,7 тис., Запорізька – понад 2 тис. Водночас у деяких регіонах за цей період більше відкривають нових бізнесів, ніж закривають. Найбільший приріст зафіксовано в

Києві – відкрили 12,9 тис. нових бізнесів, у Львівській області – 12,3 тис., у Дніпропетровській області – 8,6 тис.

Таблиця 1.1.

Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2020-2022 роках

Показники	великі	середні	малі	з них мікропідприємства
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць				
2020	512	17602	355708	307871
2021	610	17502	352722	304650
2022	494	14783	246647	206213
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць				
2020	1	5	85	74
2021	1	5	85	74
2022	...	...	...	...
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб				
2020	1574,6	3088,4	1703,1	721,7
2021	1648,7	2967,8	1775,2	777,1
2022	1369,9	2582,8	1429,7	583,6
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн.грн				
2020	3626388,0	4359362,1	2064120,7	704885,6
2021	5140366,8	5900055,0	2576371,4	862346,3
2022	4024267,1	4906839,0	2101912,0	672875,8

Державна служба статистики України [17]

Отже, кількість суб'єктів господарювання (великих, середніх, малих та мікропідприємств) зменшується протягом періоду 2020-2022 років. Це може свідчити про різноманітні тенденції в економіці, включаючи консолідацію бізнесу, зміни в регулюючій політиці тощо. Найбільше зменшення спостерігається серед мікропідприємств. Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення: протягом 2020-2021 роках залишався стабільним для всіх категорій підприємств.

Відбувається зменшення кількості зайнятих працівників протягом розглянутого періоду. Це може бути наслідком різних факторів, таких як автоматизація, оптимізація виробництва, економічні коливання тощо.

Обсяг реалізованої продукції також зменшується протягом розглянутого періоду для всіх категорій підприємств. Це може свідчити про зменшення активності на ринку або про зміни в структурі виробництва. Тому загальний тенденція вказує на зменшення кількості підприємств та зайнятих працівників, а також на зниження обсягу реалізованої продукції протягом розглянутого періоду.

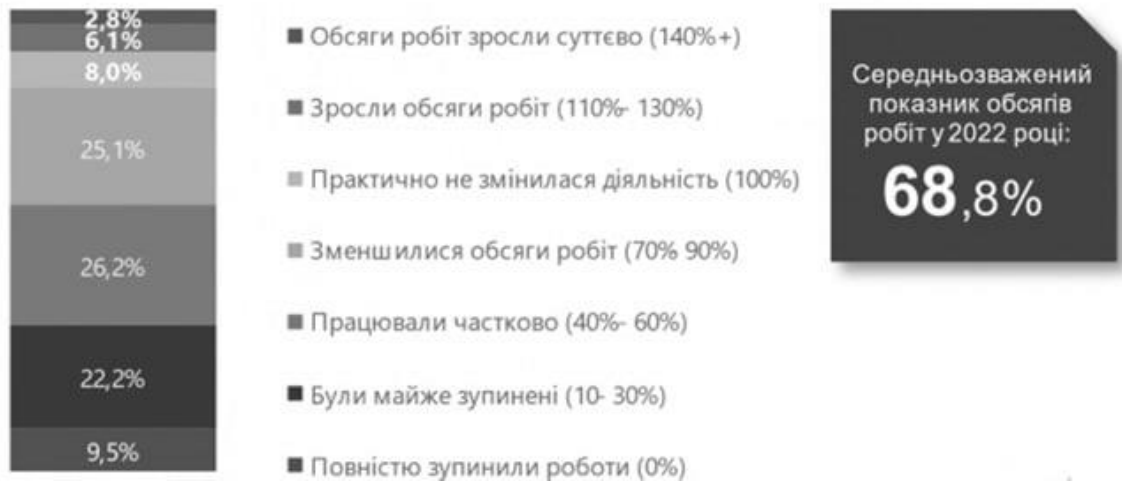


Рис. 1.3. Результат роботи малого підприємництва за 2023 рік в порівнянні з 2022 роком [41]

Отже, загалом МБ в Україні втратив 31,2 % власних оборотів у 2023 році порівняно з 2022 роком. Найбільшу частку 26,2 % зайняв малий бізнес який працював частково, 22,2 % були майже зупинені. Труднощі роботи малого підприємництва пов'язані із сукупності різних факторів, зазвичай, є дуже чутливими до економічних коливань. Зменшення роботи може відобразити загальну економічну нестабільність, зниження попиту на їхні товари чи послуги, або проблеми з доступом до капіталу. Малий бізнес часто знаходяться в ситуації жорсткої конкуренції з більшими гравцями на ринку. Якщо більші компанії здатні знижувати ціни або виходити на ринок з новими продуктами, це може призвести до втрати клієнтів малими підприємствами і, отже, до зменшення їхньої діяльності [41].

### Фактори, які заважають малому бізнесу розвиватися

Відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів	49,7 %
Непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку	46,1 %
Непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу	34 %
Відсутність достатнього капіталу	32,4 %
Перешкоди з боку регуляторних та фіскальних органів	26,1 %
Високі податки і збори	23,2 %

Отже, зменшення роботи малого підприємництва може свідчити про кілька факторів, включаючи: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів (49,7, що у свою чергу може свідчити про зниження попиту на товари або послуги, які надають малі підприємства, що призводить до скорочення виробництва або послуг). Не прогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку (46,1%): нестабільність економічної та політичної ситуації може призводити до втрати довіри підприємців та зниження їхньої готовності вкладати в бізнес.

Непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу (34%): зміни в законодавстві або дії державних органів можуть створювати невизначеність та ризики для малих підприємств, що призводить до обмеження їхньої діяльності.

Відсутність достатнього капіталу (32,4%): обмежений доступ до фінансових ресурсів може ускладнювати фінансування діяльності малих підприємств та їхній розвиток.

Перешкоди з боку регуляторних та фіскальних органів (26,1%): надмірне регулювання та високі податкові та фіскальні обов'язки можуть створювати непотрібні труднощі для малих підприємств, що обмежує їхню діяльність. Високі податки і збори (23,2%) можуть знижувати прибуток підприємств та стимулювати їх до зменшення виробництва або закриття бізнесу. Тому зменшення роботи малого підприємництва може бути наслідком комбінації цих факторів, які ускладнюють економічну ситуацію для малих бізнесів.

Фінансове забезпечення відіграє ключову роль у багатьох аспектах бізнесу та суспільства в цілому. Відповідно визначимо головні ролі фінансового

забезпечення: надає можливість інвестувати в розвиток бізнесу, створення нових робочих місць та впровадження нових технологій, що сприяє економічному зростанню. Підтримка бізнесу без фінансового забезпечення не дає можливості розвиватися та ефективно функціонувати. Компанії використовують фінансові ресурси для закупівлі придбання технологій, обладнань, матеріалів, оплати праці, реклами, досліджень та розвитку інновацій тощо. Фінансові ресурси використовуються для розвитку соціальної інфраструктури, оплати праці, охорони здоров'я, освіти, соціальних програм, житла тощо. Фінансове забезпечення сприяє науковим дослідженням, важливе значення для бізнесу має здійснення фінансування наукових досліджень, дослідно-експериментальної діяльності технологічного розвитку та інноваціям. Інвестиції у наукові дослідження дозволяють створювати нові продукти та послуги, що поліпшують якість життя. Фінансове забезпечення дає можливість планувати та управляти ризиками. Компанії використовують фінансові інструменти, такі як страхування та деривативи, для захисту від фінансових втрат внаслідок ризиків, таких як зміна цін на товари або валютні коливання. У загальному, фінансове забезпечення виступає як каталізатор для розвитку і забезпечення стабільності в економіці та суспільстві [38].

Підсумовуючи можна сказати, що сучасний розвиток малого підприємництва залежить від багатьох факторів: економічних, політичних, соціальних, культурних. Малий бізнес на фоні повномасштабної війни протягом 2022-2023 року розвивався не зовсім успішно, але все-таки позитивні тенденції мали місце, збільшилася кількість нових підприємства в Києві та Київській області, Львівській області та інш. Областях центрального та західного регіону нашої країни, що пов'язано у тому числі з міграцією (релокацією) малого підприємництва зі східних та південних регіонів нашої країни.

## РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРОГРАМ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ( на матеріалах АТ «Ощадбанк»)

### 2.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки

Державний ощадний банк України — це державний банк, який був створений відповідно до розпорядження Президента України від 20 травня 1999 року № 106 та постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 1999 року № 876. Це стало можливим завдяки перетворенню Державного спеціалізованого комерційного ощадного банку України у Державний ощадний банк України. Банк має організаційно-правову форму відкритого акціонерного товариства. Реєстрація банку відбулася 26 травня 1999 року № 4 за рішенням Національного банку України, а його назва була змінена на "Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України" та зареєстрована Національним банком України 28 грудня 1999 року. У своїй роботі банк керується Конституцією України, законами України, такими як "Про банки та банківську діяльність" і "Про Національний банк України", іншими національними законами, нормативно-правовими актами Національного банку України та статутом АТ "Ощадбанк".

АТ «Ощадбанк» відповідно до власної бізнес-моделі є універсальним банком, проте пріоритетне значення надано питанню співпраці з ММСБ, утримуючи також міцну позицію за напрямком корпоративного бізнесу [3].

Згідно статуту АТ "Ощадбанк" можна виокремити основні функції, які включають зберігання коштів, надання кредитів, оформлення депозитів, фінансування економіки, організацію платежів, фінансові консультації, емісію



банківських карт та управління ризиками. Можна зазначити, що ці функції відповідають стратегії розвитку АТ "Ощадбанк".

Можна зауважити, що відповідно до стратегії розвитку АТ "Ощадбанк", систему управління можна розглядати як взаємопов'язану систему, що складається з трьох елементів:

- а) управління персоналом;
- б) внутрішньо-банківське управління;
- в) управління операціями.

З урахуванням значного зменшення кількості філій та зміни керівного складу, можна зробити висновок, що центральне місце все ж таки займає питання організації управління персоналом банку, яке є найважливішою складовою частиною загального управління комерційним банком. Управління персоналом у АТ "Ощадбанк" включає різноманітну діяльність спеціалізованих функціональних служб організації та лінійних керівників відповідних підрозділів, спрямовану на досягнення цілей стратегічного розвитку організації і виконання тактичних завдань з максимально ефективного використання працівників. У функціональному плані під управлінням персоналом розуміються всі завдання і рішення, пов'язані з роботою у сфері кадрів, такі як підбір персоналу, їх використання, підвищення кваліфікації, оплата праці, звільнення (вивільнення) працівників та інші. У організаційному плані це поняття включає всі особи та структури, які несуть відповідальність за роботу з персоналом, такі як керівництво, відділ кадрів, виробничі ради, профспілки.

Органи управління АТ «Ощадбанк» можна представити у вигляді схеми (рис. 2.1.)

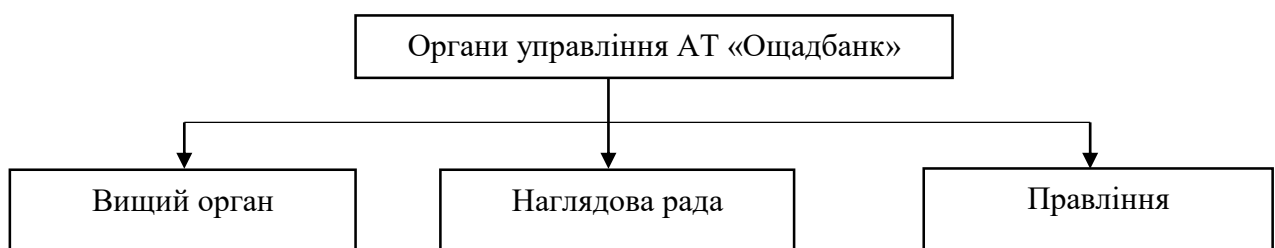


Рис. 2.1. Органи управління АТ «Ощадбанк»

Важливим інструментом для оцінки фінансової стійкості та діяльності банку є баланс. Він допомагає регуляторам, інвесторам та іншим зацікавленим сторонам зрозуміти, як банк управляє своїми активами та зобов'язаннями, і як він генерує доходи та ризики.

Таблиця 2.1.

## Аналіз балансу АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки у тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023	2022-2021 рр.	2023-2022 рр.
<b>Активи</b>					
Грошові кошти та їх еквіваленти	19 001 319	28 376 712	65 850 018	9 375 393	37 473 306
Кредити надані клієнтам	74 754 086	83 215 595	89 109 019	8 461 509	5 893 424
Інвестиції	128 686 039	143 398 851	173 447 680	14 712 812	30 048 829
Інвестиційна нерухомість	633 099	626 789	542 598	-6 310	-84 191
Основні засоби	6 947 115	6 521 344	10 208 797	-425 771	3 687 453
Нематеріальні активи	2 049 509	2 106 476	2 465 154	56 967	358 678
Передплата податку на прибуток	417 175	470 943	62 772	53 768	-408 171
Інші фінансові активи	468 886	1 319 773	746 511	850 887	-573 262
Інші нефінансові активи	2 012 206	3 237 587	3 237 800	1 225 381	213
Всього активів	234 971 434	269 274 070	345 670 349	34 302 636	76 396 279
<b>Зобов'язання</b>					
Кошти банків	7 608 283	543 326	366 636	-7 064 957	-176 690
Рахунки клієнтів	191 452 639	23 394 039	302 944 010	-168 058 600	279 549 971
Випущені єврооблігації	7 908 096	6 041 534	2 935 584	-1 866 562	-3 105 950
Інші запозичені кошти	2 818 312	2 676 153	5 361 909	-142 159	2 685 756
Забезпечення	829 107	1 179 977	939 501	350 870	-240 476
Інші фінансові зобов'язання	534 499	606 965	608 667	72 466	1 702
Інші нефінансові зобов'язання	880 297	1 290 000	1 450 879	409 703	160 879
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	173 704	97 833	-	-75 871	-
Субординований борг	878 960	716 442	250 816	-162 518	-465 626
Всього зобов'язань	213 083 897	247 092 539	314 858 002	34 008 642	67 765 463
<b>Власний капітал</b>					
Акціонерний капітал	49 724 980	49 724 980	49 724 980	0	0
Резерв переоцінки будівель	1 564 504	1 473 482	1 985 382	-91 022	511 900
Кумулятивна сума курсових різниць	1 469	2 537	2 701	1 068	164
Резерв переоцінки за фінансовими активами	146 089	60 894	9 730	-85 195	-51 164
Резерв переоцінки інвестицій	544 219	684 601	880 862	140 382	196 261
Непокритий збиток	-3010919	-29777746	-23891423	-26 766 827	5 886 323
Неконтрольована частка участі	13 195	12 783	12 276	-412	-507
Всього власного капіталу	21 887 537	22 181 531	28 724 508	293 994	6 542 977
Всього зобов'язань та власного капіталу	234 971 434	269 274 070	343 582 510	34 302 636	74 308 440

Отже, детальний аналіз балансу АТ "Ощадбанк" за період з 2021 по 2023 рік дозволяє глибше оцінити динаміку та структурні зміни в операційній

діяльності банку. З аналізу балансу АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки видно суттєві зміни в структурі активів і зобов'язань банку, що свідчить про значну динаміку в його діяльності. Основні зміни відбулися у збільшенні активів та власного капіталу банку, а також у значних змінах у зобов'язаннях.

Грошові кошти та їх еквіваленти збільшилися з 19 001 319 тис. грн у 2021 році до 65 850 018 тис. грн у 2023 році. Найбільше зростання відбулося між 2022 і 2023 роками на 37 473 306 тис. грн, що свідчить про значне збільшення ліквідності банку. Кредити надані клієнтам збільшилися з 74 754 086 тис. грн у 2021 році до 89 109 019 тис. грн у 2023 році. Постійне зростання кредитного портфеля, що вказує на активну кредитну політику банку.

Інвестиції значно зросли з 128 686 039 тис. грн у 2021 році до 173 447 680 тис. грн у 2023 році. Інвестиційний портфель банку збільшився на 30 048 829 тис. грн за останній рік, що може свідчити про стратегічне розширення інвестиційних операцій. Інвестиційна нерухомість зменшилася з 633 099 тис. грн у 2021 році до 542 598 тис. грн у 2023 році. Зменшення на 84 191 тис. грн вказує на зниження обсягу нерухомості.

Кошти банків зазнали значного зменшення з 7 608 283 тис. грн у 2021 році до 366 636 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про зміну політики банку щодо залучення коштів від інших банків. Рахунки клієнтів зазнали зростання з 191 452 639 тис. грн у 2021 році до 302 944 010 тис. грн у 2023 році. Збільшення на 279 549 971 тис. грн за останній рік свідчить про значне зростання довіри клієнтів та залучення нових депозитів.

Випущені єврооблігації зменшилися з 7 908 096 тис. грн у 2021 році до 2 935 584 тис. грн у 2023 році. Зменшення на 3 105 950 тис. грн у 2023 році свідчить про погашення боргових зобов'язань або зміни в структурі фінансування. Інші запозичені кошти невелике зменшення у 2022 році з подальшим значним зростанням у 2023 році. Зростання на 2 685 756 тис. грн у 2023 році вказує на залучення додаткових запозичень. Забезпечення та інші зобов'язання зазнали незначних змін в забезпеченнях та інших фінансових і нефінансових зобов'язаннях.

Непокритий збиток зменшився з 3010919 тис. грн у 2021 році до 23891423 тис. грн у 2023 році. Зниження на 5 886 323 тис. грн у 2023 році свідчить про покращення фінансового стану банку. Загальний власний капітал зріс з 21 887 537 тис. грн у 2021 році до 28 724 508 тис. грн у 2023 році. Збільшення на 6 542 977 тис. грн у 2023 році вказує на покращення капіталізації банку.

АТ «Ощадбанк» демонструє значні позитивні зміни у своєму балансі за період 2021-2023 років. Зростання активів, особливо грошових коштів та інвестицій, свідчить про успішну стратегію управління активами та ліквідністю. Збільшення власного капіталу та покращення фінансових результатів вказують на підвищення стабільності та надійності банку. Зміни в структурі зобов'язань відображають адаптацію банку до ринкових умов та оптимізацію фінансових ресурсів. Доходи банку є однією з основних складових фінансової діяльності цієї установи. Сутність доходів банку полягає у заробітку на різниці в процентних ставках між вкладами, кредитами, торговими операціями та іншими фінансовими послугами, які надає банк.

Тому проаналізуємо склад та структуру доходів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки та відобразимо в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Аналіз складу та структури доходів АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки у тис. грн.

Стаття доходів	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення		Структура %		
				2022-2021 рр.	2023-2022 рр.	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Процентний дохід	13 363 196	14 984 119	18 729 538	1 620 923	3 745 419	36,931	37,313	33,655
Комісійні доходи	9 802 378	9 386 584	12 025 296	-415 794	2 638 712	27,090	23,374	21,608
Операційні доходи	12 648 449	15 239 576	24 339 512	2 591 127	9 099 936	34,956	37,949	43,735
Інші доходи	370 291	547 691	557 429	177 400	9 738	1,023	1,364	1,002
Всього доходів	36 184 314	40 157 970	55 651 775	3 973 656	15 493 805	100	100	100

Отже, можна сказати, що аналіз доходів за період 2021-2023 років показує такі ключові зміни: процентний дохід зростав стабільно протягом трьох років. У 2022 році абсолютне відхилення становило 1 620 923 грн, а у 2023 році – 3 745 419 грн. Проте частка процентного доходу в загальній структурі доходів зменшилася з 36,931% у 2021 році до 33,655% у 2023 році. Комісійні доходи у

2022 році знизилися на 415 794 грн порівняно з 2021 роком, але у 2023 році зросли на 2 638 712 грн. Водночас їх частка в структурі доходів зменшилася з 27,090% у 2021 році до 21,608% у 2023 році. Операційні доходи демонстрували значний ріст: у 2022 році вони збільшилися на 2 591 127 грн, а у 2023 році – на 9 099 936 грн. Частка операційних доходів у загальній структурі доходів зросла з 34,956% у 2021 році до 43,735% у 2023 році.

Інші доходи також показали незначне зростання: у 2022 році вони збільшилися на 177 400 грн, а у 2023 році – на 9 738 грн. Однак їх частка у загальній структурі доходів залишалася на низькому рівні: 1,023% у 2021 році і 1,002% у 2023 році. Загальний обсяг доходів зростав кожного року: у 2022 році він збільшився на 3 973 656 грн, а у 2023 році – на 15 493 805 грн.

Загалом, доходи банку демонстрували позитивну динаміку, з найбільшим зростанням у категорії операційних доходів. Проте, є певні виклики, зокрема, потреба в розвитку комісійного бізнесу та збільшення його внеску до загального доходу. Зростання операційних доходів також вказує на успішне розширення бізнесу та популярність послуг банку серед клієнтів.

Виходячи із таблиці 2.2. можна зобразити діаграму структури доходів АТ «Ощадбанк» за 2020-2022 роки.

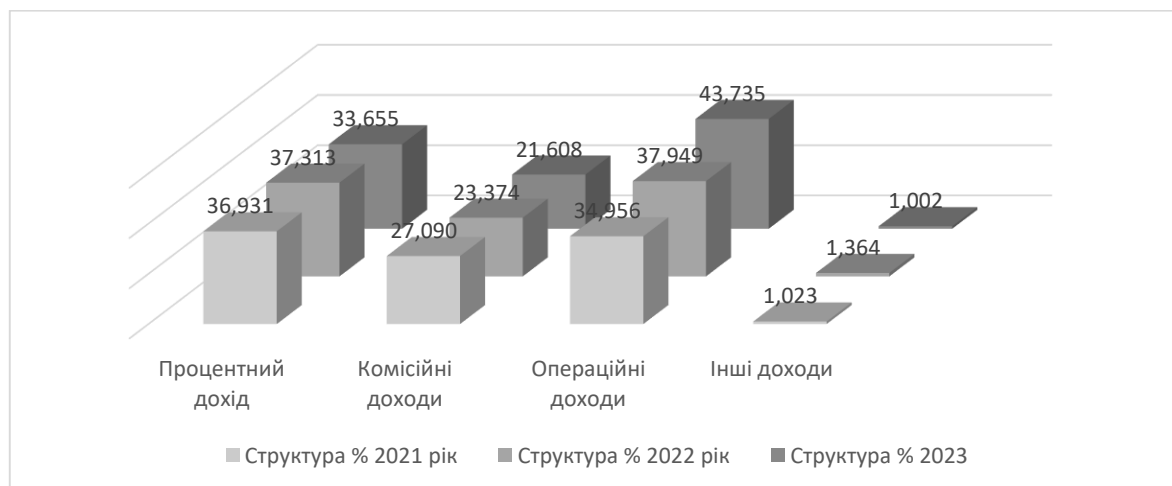


Рис. 2.2. Структура доходів АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки

Проаналізувавши дані, можна констатувати, що частка процентного доходу зростає протягом трьох років. У 2022 році збільшилася до 37,313%, проте

у 2023 році знизилася до 33,655%. Це свідчить про необхідність підтримання стабільності та подальшого розвитку даного сегменту для уникнення зниження. Зменшення частки комісійних доходів з 27,090% у 2021 році до 21,608% у 2023 році вказує на необхідність розвитку комісійного бізнесу в банку.

Операційні доходи займали значну частку, становлячи 34,556% у 2021 році, потім зросли до 37,949% у 2022 році та ще більше підвищилися до 43,735% у 2023 році. Інші доходи залишалися відносно стабільними, хоча їх частка була невеликою: 1,023% у 2021 році, 1,002% у 2022 році, але в 2023 році зросли до 1,364%, що може свідчити про позитивну динаміку у цьому сегменті доходів та додаткові можливості для банку. Таким чином, структура доходів АТ "Ощадбанк" за досліджуваний період демонструє як позитивні тенденції у зростанні окремих категорій доходів, так і необхідність розвитку інших напрямків для забезпечення стійкого фінансового зростання банку.

Відповідно із функціонуванням банку виникають витрати пов'язані з роботою та діяльністю. Витрати банку представляють собою грошові витрати, які він здійснює для забезпечення своєї діяльності та надання фінансових послуг. Сутність витрат банку полягає в тому, щоб забезпечити ефективне функціонування, залучити та зберегти клієнтів, управляти ризиками та забезпечити відповідність регулятивним вимогам.

Зробимо аналіз складу та структури витрат АТ «Ощадбанк» та дані дослідження відобразимо в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Аналіз складу та структури витрат АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки у тис. грн.

Стаття витрат	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення		Структура %		
				2022-2021 рр.	2023-2022 рр.	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Процентні витрати	7 989 345	7 564 688	13 867 477	-424 657	6 302 789	34,428	29,246	40,387
Комісійні витрати	3 597 784	3 447 839	5 375 663	-149 945	1 927 824	15,504	13,330	15,656
Операційні витрати	11 596 570	14 608 138	15 093 038	3 011 568	484 900	49,972	56,476	43,957
Інші витрати	22 219	245 316	-	223 097	-	0,096	0,948	-
Всього витрат	23 205 918	25 865 981	34 336 178	2 660 063	8 470 197	100	100	100

Підсумовуючи можна сказати, що процентні витрати відображають витрати, пов'язані з виплатою відсотків за залученням фінансових ресурсів. За розглянутий період вони зменшилися на 424 657 грн у 2022 році, але у 2023 році збільшилися на 6 302 789 грн. Це може бути пов'язано зі зміною процентних ставок, оптимізацією внутрішніх процесів та управлінням ризиками. Структура процентних витрат зменшилась з 34,428% у 2021 році до 29,246% у 2022 році, але зросла до 40,387% у 2023 році, що вказує на збільшення ваги процентних витрат у загальній структурі витрат.

Комісійні витрати, пов'язані зі збором комісій за надання різноманітних банківських послуг, показали зменшення на 149 945 грн у 2022 році, але зросли на 1 927 824 грн у 2023 році. Структура комісійних витрат зменшилась з 15,504% у 2021 році до 13,330% у 2022 році, але зросла до 15,656% у 2023 році, що свідчить про відновлення цієї категорії витрат.

Операційні витрати, які включають витрати на підтримку повсякденної діяльності банку, зросли на 3 011 568 грн у 2022 році та на 484 900 грн у 2023 році. Структура операційних витрат зросла з 49,972% у 2021 році до 56,476% у 2022 році, але знизилась до 43,957% у 2023 році, вказуючи на збільшення ваги цієї категорії витрат у 2022 році з подальшим зниженням у 2023 році.

Інші витрати показали значне збільшення у 2022 році, зросли на 223 097 грн, але у 2023 році дані відсутні. Структура інших витрат зросла з 0,096% у 2021 році до 0,948% у 2022 році, але дані про структуру у 2023 році відсутні.

АТ "Ощадбанк" показав загальне збільшення витрат у 2022 році порівняно з попередніми роками, але у 2023 році витрати значно зросли. Важливо звернути увагу на тенденції в окремих категоріях витрат. Зокрема, значне зростання процентних та комісійних витрат у 2023 році потребує додаткового аналізу та управлінського втручання для забезпечення ефективного управління ресурсами банку. Збільшення операційних витрат також вимагає уважного моніторингу для підтримання фінансової стійкості банку.

Для кращого відображення структури витрат АТ «Ощадбанк» відобразимо діаграму виходячи із таблиці 2.3.

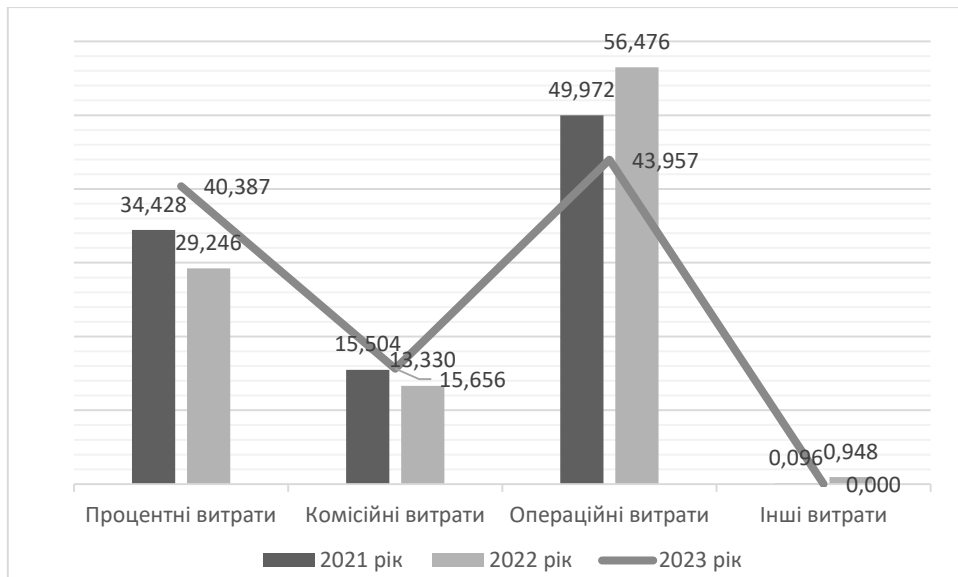


Рис. 2.3. Структура витрат АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки

Отже, проаналізувавши дані діаграми, можна побачити, що процентні витрати у 2021 році займали 34,4% витрат банку, у 2022 році вони зменшилися до 29,2%, але у 2023 році зросли до 40,4%. Це свідчить про ефективне управління процентними ресурсами у 2022 році та можливе зниження витрат на залучення капіталу, проте в 2023 році відбулося значне збільшення, що може бути пов'язане зі зростанням процентних ставок або збільшенням обсягу залучених коштів.

Операційні витрати протягом трьох років коливалися: у 2021 році їхня частка становила 50,0%, у 2022 році зросла до 56,5%, а у 2023 році знизилася до 44,0%. Зростання у 2022 році може вказувати на зростання виробничої діяльності, але також може свідчити про неефективне управління операційними ресурсами. Зниження у 2023 році може бути результатом оптимізації витрат або завершенням окремих проектів.

Комісійні витрати займали свою найбільшу частку у 2021 році – 15,5%, а у 2022 році скоротилися до 13,3%, що може вказувати на зміни в стратегії щодо внутрішніх комісій та підвищення конкурентоспроможності в цьому сегменті. У 2023 році частка комісійних витрат знову зросла до 15,7%, що може свідчити про відновлення цього сегменту витрат.



Інші витрати протягом трьох років суттєво не впливали на загальні витрати, оскільки їхня частка займала менше 1%. У 2021 році вони склали 0,1%, у 2022 році зросли до 0,9%, але у 2023 році відсутні дані про ці витрати. Таким чином, структура витрат АТ "Ощадбанк". Важливим показником діяльності банку є чистий прибуток банку, що собою являє суму грошей, яку банк заробив після вирахування всіх витрат і податків від загального доходу. Це важливий показник фінансової успішності банку, оскільки він відображає його здатність генерувати прибуток після покриття всіх витрат, включаючи витрати на оплату праці, оренду приміщень, відсотки за позиками, а також після сплати податків і резервів.

Чистий прибуток банку використовується для різних цілей, таких як розподіл дивідендів між акціонерами, розширення діяльності, збільшення капіталу або створення резервних фондів на майбутнє. Цей показник є важливим індикатором фінансової стабільності банку і використовується інвесторами, аналітиками та регуляторами для оцінки фінансового здоров'я банку і його перспектив на майбутнє. Тому важливо проаналізувати прибуток АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки.

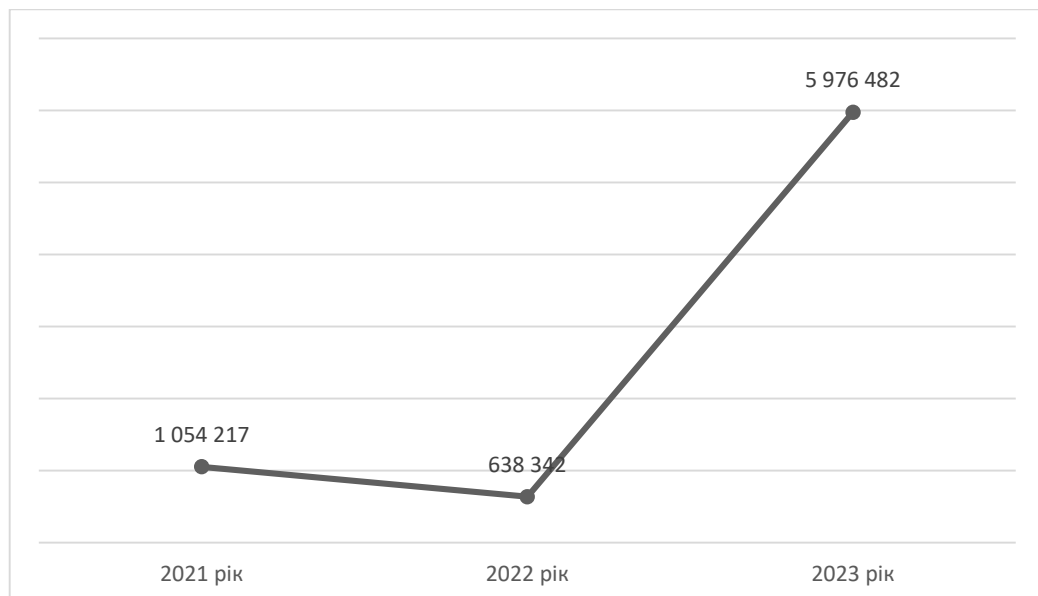


Рис. 2.3. Динаміка чистого прибутку АТ «Ощадбанк» за 2021-2023 роки у тис. грн. [20]

Отже, з 2021 по 2022 рік відбулося помітне зниження чистого прибутку, який зменшився з 1 054 217 тис. грн. до 638 342 тис. грн., що є досить значною зміною і може викликати хвилювання серед інвесторів та акціонерів. Проте, з 2022 по 2023 рік прибуток різко зріс від 638 342 тис. грн. до 5 976 482 тис. грн. Це значне зростання, яке вказує на позитивну тенденцію в діяльності компанії та можливе покращення фінансових показників після попередніх років зниження. Такі зміни можуть бути результатом успішних стратегічних рішень, поліпшення економічних умов, адаптації до ринкових викликів або інших важливих факторів. Відновлення і значне зростання прибутку може позитивно вплинути на рішення інвесторів та акціонерів, а також свідчить про можливість подальшого зміцнення позицій АТ «Ощадбанк» на ринку.

Підсумовуючи досліджений матеріал можна зазначити, що загальні активи банку зросли з 233 599 897 тис. грн. у 2020 році до 269 274 070 тис. грн. у 2022 та в 2023 році становили 345 670 349 тис. грн., що свідчить про загальний позитивний розвиток комерційного банку. Негативну тенденцію з 2021-2022 рік показує чистий прибуток, який у 2022 році становить 638 342 тис. грн., порівнюючи з 2021 роком де він значно був більшим та становив 1 054 217 тис. грн., але за 2023 рік банк вирівняв ситуацію та отримав чистого прибутку 5 976 482 тис. грн., в порівнянні з попереднім роком, що є досить великим стрибком у діяльності банку. В загальному діяльність АТ «Ощадбанк» протягом досліджуваного періоду зазнає певних негативних змін, але все-таки спостерігається позитивний тренду. У 2022 році Ощадбанк став учасником фонду гарантування вкладів фізичних осіб, сплативши 777 млн. грн внесків. Це призвело до зменшення обсягу річного прибутку в порівнянні з попереднім роком. При оцінці ризиків Ощадбанк завжди прихильний до консервативної стратегії. У звітному періоді він уточнив резерви на суму 12,1 млрд грн, що в 4,3 рази перевищує показники попереднього року. Це було зумовлено вагомими можливими втратами в звітному періоді через погіршення якості кредитного портфеля, спричинене активними воєнними подіями.

## 2.2. Особливості реалізації державних програм фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу в Україні

Забезпечення достатнього обсягу фінансових ресурсів для функціонування малого підприємництва є одним з основних завдань підтримки та розвитку малого бізнесу в сучасних умовах. Також існує значна потреба в фінансових ресурсах для розширення масштабів діяльності, запуску нових напрямів бізнесу, його диверсифікації, підвищення продуктивності праці, впровадження маркетингових стратегій, співпраці з постачальниками в споживачами та інших заходів. Розв'язання цього завдання сприяло б підвищенню ефективності та збільшенню обсягів виробництва малого бізнесу у секторі економіки.

Для підтримки розвитку малого підприємництва в Україні активно здійснюються щорічні заходи в рамках Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва регіональних програм. Держава приділяє значну увагу стимулюванню цього сектора економіки, що відображено в прийнятих законах, таких як: "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні", "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні", а також у концепції загальнодержавної програми розвитку на цей період. Крім того, існують місцеві та регіональні програми підтримки підприємництва.

Державна політика регулювання підприємництва в країні була активізована шляхом спрощення процедур реєстрації та отримання дозволів у електронному форматі, полегшення доступу до адміністративних послуг, включаючи процеси відкриття та закриття бізнесу, зменшення податкового навантаження, скорочення державного контролю над діяльністю підприємств та реформування системи надання адміністративних послуг. Також було удосконалено інфраструктуру, що забезпечує підприємствам фінансову, матеріально-технічну, інформаційну, консультативну, маркетингову, кадрову та освітню підтримку. Держава надає безліч програм фінансово-кредитної

підтримки малого та мікробізнесу, тому виділимо одні з головних та найбільш ефективних програм і відобразимо на рисунку 2.4 [30].

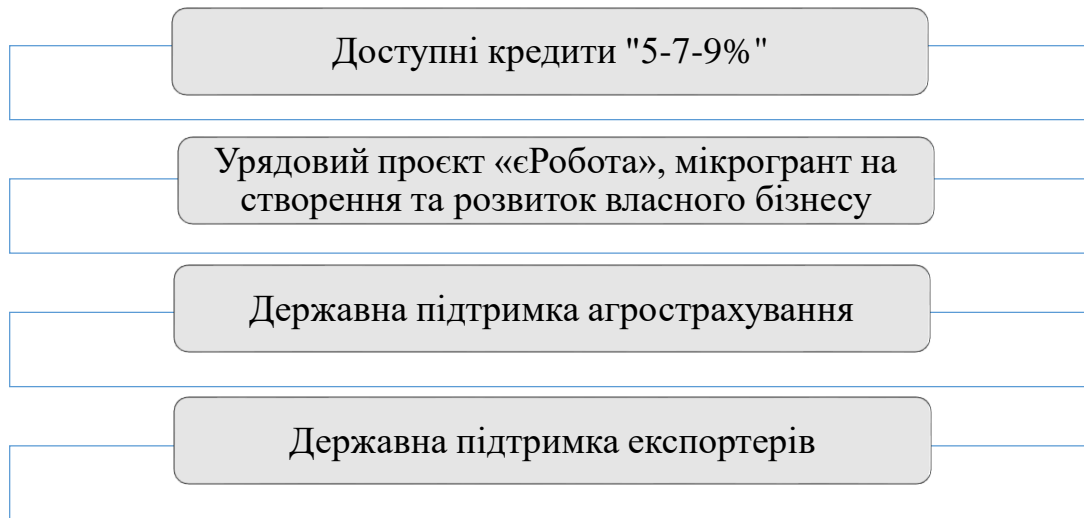


Рис. 2.4. Державні програми фінансово-кредитної підтримки бізнесу

На початку 2020 року було введено у дію програму "Доступні кредити 5-7-9" в Україні. Ця ініціатива передбачає компенсацію частини ринкової ставки кредиту державою, що дозволяє підприємцям сплачувати лише 5, 7 або 9 відсотків річних. Початково програма була спрямована на стимулювання інвестицій у бізнес. Однак криза, спричинена пандемією, змусила уряд розширити обсяги програми.

У березні 2022 року Кабінет Міністрів України скасував всі обмеження щодо програми кредитування "5-7-9". Прем'єр-міністр Денис Шмигаль тоді заявив, що будь-який український бізнес, якому необхідна підтримка, зможе отримати кредит за пільговими умовами. 14 березня 2023 року уряд прийняв певні зміни для оптимізації державних програм "Доступні кредити 5-7-9%" у зв'язку з воєнним станом. Програма тепер охоплює середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (порівняно з попередніми 20 млн євро), а також великі підприємства з річним доходом понад 50 млн євро, незалежно від кількості працюючих робітників. Максимальна сума кредиту для всіх суб'єктів

підприємництва зросла з 50 млн грн до 60 млн грн з урахуванням групи пов'язаних компаній [30].

У період дії воєнного стану процентні ставки становлять: 0% річних протягом періоду воєнного стану та одного місяця після його припинення; 5% річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту. Ціль кредитування: інвестиційний кредит на придбання основних засобів; кредит на поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності.

Також, додатково, ставки 7% та 9% можна знизити, створюючи нові робочі місця. Наприклад, за кожного найнятого працівника бізнес може отримати знижку у 0,5% річних [35]. Важливо те, що ставка не може бути нижчою за 5% річних. Пільговий державний кредит «5-7-9» надається підприємствам для реалізації певних цілей, таких як:

- купівля та ремонт приміщень;
- придбання чи модернізація основних засобів;
- придбання прав на інтелектуальну власність;
- збільшення обігових коштів до 25% від вартості інвестиційного проєкту;

Уведення цієї програми суттєво збільшило розвиток бізнесу: стосується нових робочих місць, розширення певних сфер виробництва та допомога підприємству утримати свою діяльність, що зазнало ризиків пов'язано з повномасштабною війною. Тому під час дії воєнного стану в Україні укладено 44 607 таких кредитних договорів на загальну суму 179,4 млрд грн (серед них з банками державного сектору – 33 394 на 91,6 млрд грн) відобразимо в табл. 2.4

Таблиця 2.4.

Кредитні договори укладені з банками державного сектору за 2023 р.

Кредитні договори	Сума в млрд. грн.
На інвестиційні цілі	12,62
Антикризові кредити	8,81
На рефінансування попередньо отриманих кредитів	3,73
Для сільськогосподарських товаровиробників	36,42
На антивоєнні цілі	58,23

Всього з моменту старту програми суб'єкти підприємництва отримали 79 429 кредитів на загальну суму 269,1 млрд грн, з яких 53 870 – від банків державного сектору економіки на 118,2 млрд гривень (станом на 08.01.2024 р.).

Уряд впровадив ініціативу грантової безповоротної підтримки (МСП) під назвою "єРобота". Ця програма ґрунтується на ряді грантових ініціатив, включаючи мікрогранти для стартапів або розвитку існуючого бізнесу, допомогу аграріям у відкритті або розширенні фруктових, ягідних та виноградних господарств, а також підтримку тепличного господарства. Програма також охоплює створення та розвиток переробних підприємств, а також надає підтримку ветеранам, особам з інвалідністю внаслідок війни та їх сім'ям, які бажають розпочати або розвивати свій власний бізнес.

Даний проєкт включає шість різних програм:

1. Гранти на розвиток мікробізнесу до 250 тис. грн.
2. Фінансування до 8 млн грн для розширення чи створення підприємств у галузі переробки.
3. Гранти на висадку садів – до 400 тис. грн. на кожен гектар.
4. Фінансова підтримка для будівництва нових теплиць – до 7 млн грн.
5. Гранти для початкових стартапів у сфері ІТ.

Найбільш популярна програма серед них - це "Власна справа" (затверджена постановою Уряду від 21.06.2022 № 738), яка надає мікрогранти для стартапів або розвитку існуючого бізнесу. Розмір мікрогранту, який надається кожному отримувачу, залежить від кількості створених робочих місць: 150 000 гривень за одне робоче місце або 250 000 гривень за створення не менше двох робочих місць. Протягом 2023 року, згідно з даними станом на 12.12. 2023 року, було подано 15 673 заявки на отримання мікрогрантів для відкриття чи розвитку бізнесу в рамках програми "Власна справа". Загальна сума цих заявок становила 3 645,0 млн. гривень. Результатом розгляду цих заявок було прийнято рішення про надання мікрогрантів 4 044 отримувачам на суму 961,0 млн. грн.

Державна підтримка агрострахування, це часткове відшкодування сплачених страхових внесків (до 60%) за угодами страхування

сільськогосподарської продукції надається сільськогосподарськими товаровиробниками, які отримують бюджетні кошти [35].

Ця форма державної підтримки доступна як юридичним особам, так і фізичним особам - підприємцям, за умови виконання наступних критеріїв:

- відсутність судових процедур щодо банкрутства або статусу банкрутства;
- відсутність прострочених платежів з більш ніж шести місяців за контрольними платежами, які здійснюються за допомогою органів Державної податкової служби;
- відсутність обмежень або санкцій, що застосовуються до юридичних або фізичних осіб.

Державна підтримка для експортерів включає такі заходи:

1. Страхування зовнішньоекономічних угод та гарантування банкам повернення наданих позик на їх виконання.

2. Часткова компенсація відсоткових ставок (до 85% від суми зовнішньоекономічного контракту) за кредитами, призначеними для експорту.

Експортер, який застрахував свій експортний кредит в Експортно-кредитному агентстві (ЕКА), може розраховувати на компенсацію за сплачені в поточному році відсотки. Компенсація стосується різних типів договорів, таких як короткострокові, середньострокові та довгострокові, які використовуються для поповнення обігових коштів, придбання обладнання. Держава також частково компенсуватиме відсоткові ставки за експортними кредитами, які мають строк від 2 до 12 років та не перевищують 85% суми зовнішньоекономічного контракту. У випадку прострочки платежів більше ніж на 15 днів, компенсацію тимчасово призупинять.

Отже, уряд продовжує удосконалювати програми, роблячи їх більш доступними та ефективними для різних категорій підприємців. Цей підхід сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських МСП та поліпшенню економічної ситуації в країні в цілому.

### 2.3. Аналіз та оцінка реалізації програми мікрокредитування «Доступні кредити 5-7-9%» та програми «Мікрогрант на створення власного бізнесу» в АТ «Ощадбанк»

Одним із ключових чинників стабільності фінансової системи України стала державна програма "Доступні кредити 5-7-9%". 2021 рік став переломним для Ощадбанку в сфері обслуговування малого та середнього бізнесу, де він зайняв п'яте місце на ринку кредитування. Чистий кредитний портфель МСБ зріс на 3,7 млрд грн, або на 71,1%. Цей ріст став можливим завдяки повній трансформації, автоматизації та спрощенню кредитного процесу. У сфері кредитування МСБ банк співпрацює з різними міжнародними організаціями: Європейський інвестиційний банк, Європейський інвестиційний фонд, Фонд розвитку підприємництва та WNISEF, а також бере участь у державних програмах фінансування, таких як підтримка клієнтів АПК, ОСББ, фінансування муніципалітетів і програма «Доступні кредити 5-7-9%». Також банк реалізує партнерські програми з придбання сільгосптехніки та обладнання. Ощадбанк зміцнив свої позиції за залишками коштів на рахунках клієнтів МСБ, займаючи третє місце на ринку пасивів [34].

Обсяг кредитів, наданих Ощадбанком бізнесу в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», досяг 30 млрд грн. Це дозволило банку впевнено зайняти друге місце серед усіх банків за кількістю та обсягом виданих позик у рамках цієї програми. З початком 2023 року загальна сума виданих банком кредитів на умовах «5-7-9%» наближається до 10 млрд грн. Програма доступних кредитів стала першою настільки масштабною ініціативою для підтримки українського бізнесу. Вона швидко здобула популярність, і кількість виданих позик підтверджує її успішність. Підприємства малого та середнього бізнесу отримали в Ощадбанку близько 27 млрд грн кредитів за час роботи програми. Завдяки цій програмі багато українських підприємців змогли успішно пережити пандемію, а також не тільки вижити, а й розвиватися в умовах



повномасштабної війни. У вересні уряд знову переглянув умови участі в програмі «Доступні кредити 5-7-9%». Тепер програма зосереджена на підтримці підприємств переробної галузі, проєктів з енергоефективності та бізнесів на деокупованих територіях. В першу чергу проаналізуємо загальну динаміку розгляду заявок на отримання кредитів по Україні.

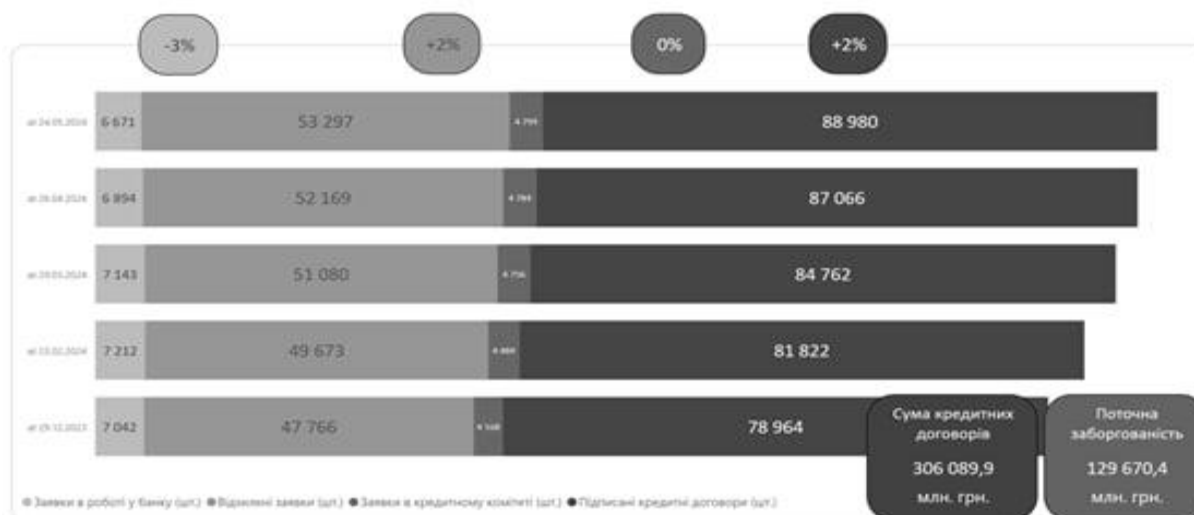


Рис. 2.5. Динаміка заявок на отримання кредиту по Україні станом на 24.05.2024 р. [43]

Отже, на діаграмі видно, що загальна кількість заявок на отримання кредиту зросла на 2% до 24.05.2024 року, порівняно з попереднім періодом. Це може свідчити про підвищений попит на кредити в Україні в цей період. Водночас, кількість відхилених заявок зменшилась, що може говорити про покращення якості заявок або зміну політики банків щодо кредитування.



Рис. 2.6. Структура учасників програми за кількістю у розрізі видів ММП, % на базі АТ «Ощадбанк»

Отже, дані на діаграмі свідчать про значне переважання юридичних осіб серед учасників програми на базі АТ «Ощадбанк», тоді як фізичні особи-підприємці становлять незначну частку. Це може бути обумовлено різними факторами, такими як специфіка програми, вимоги до учасників, а також рівень активності та потреби у фінансуванні серед юридичних осіб порівняно з фізичними особами-підприємцями. Далі проаналізуємо скільки було надано кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9» по регіонам України.

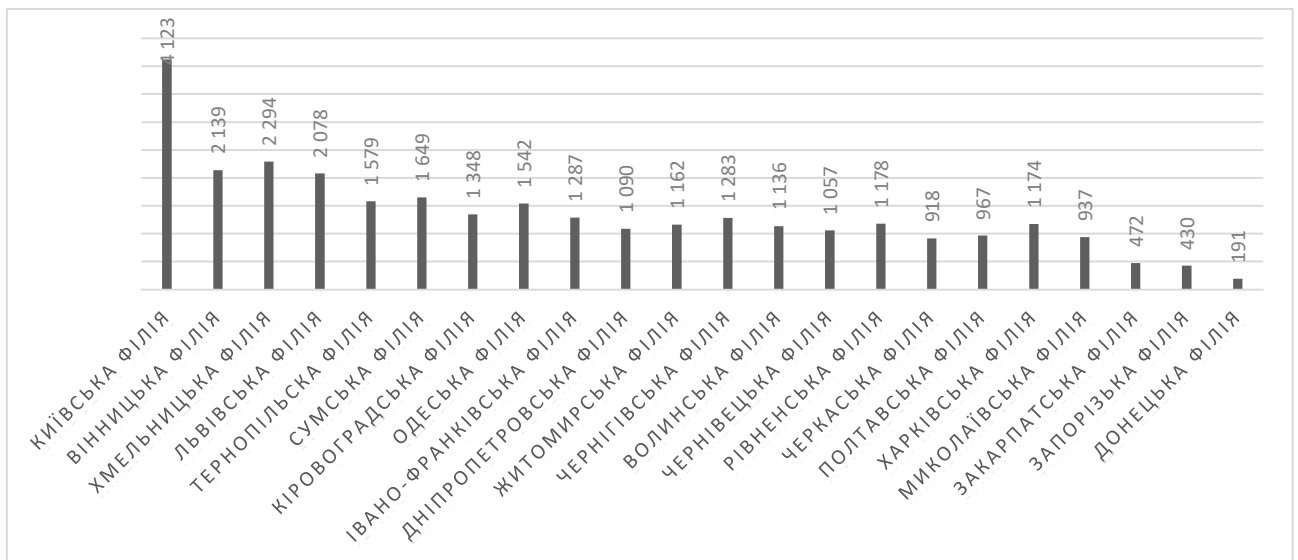


Рис. 2.7. Кредитування ММСБ за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у млн. грн. за 2021-2024 рр. [40]

Підсумовуючи можна сказати, що лідером за обсягом кредитування є Київська область, яка займає перше місце з значним відривом, отримавши 11,23 млн. грн. Це вказує на найбільшу активність малого та середнього бізнесу в цьому регіоні. Наступні за нею Вінницька область (2,139 млн. грн), Хмельницька область (2,041 млн. грн), і Львівська область (2,038 млн. грн). Середні обсяги кредитування: регіони з обсягами кредитування в межах 1-2 млн. грн включають Тернопільську область (1,578 млн. грн), Сумську область (1,49 млн. грн), Кіровоградську область (1,36 млн. грн), Одеську область (1,342 млн. грн), Івано-Франківську область (1,26 млн. грн), Дніпропетровську область (1,207 млн. грн), Житомирську область (1,192 млн. грн), та Волинську область (1,138 млн. грн).

Низькі обсяги кредитування: регіони з найменшими обсягами кредитування включають Запорізьку область (0,472 млн. грн), Закарпатську область (0,427 млн. грн), та Донецьку область (0,191 млн. грн). Це може свідчити про меншу активність підприємців у цих регіонах або про обмежений доступ до кредитних ресурсів. Загалом, обсяг кредитування варіюється значно між регіонами, що може бути обумовлено різними факторами, такими як економічна активність, рівень розвитку бізнесу, доступність інформації про програму, і регіональні особливості.

Переваги та недоліки кредиту "Доступні кредити 5-7-9%" від Ощадбанку.

Переваги:

- Висока максимальна сума кредиту;
- Тривалий термін погашення;
- Відсоткова ставка визначається річним доходом та кількістю створених робочих місць.

Недоліки:

- Суворі вимоги до позичальника;
- Необхідність вкладу власних коштів;
- Обов'язкове страхування та оцінка майна, що виступає забезпеченням.

Понад 16 тисяч українців отримали від держави фінансову підтримку у вигляді грантів для започаткування або розширення бізнесу в рамках проекту «Робота». Від липня 2022 року держава інвестувала 7,1 млрд грн у розвиток підприємництва через ці гранти. Ці інвестиції спрямовані на розвиток тисяч малих та середніх підприємств та створення понад 47 тисяч нових робочих місць по всій країні. Варто зазначити, що отримувачі грантів вже повернули частину цих інвестицій через податки та збори на суму майже 2,5 млрд грн. та здійснили свої мрії завдяки програмі мікрогрантів «Своя справа», що є частиною державної ініціативи підтримки бізнесу «Робота». Програму реалізують Міністерство економіки, Міністерство цифрової трансформації та Державна служба зайнятості. Ощадбанк виступає ексклюзивним банківським партнером цієї

ініціативи, зокрема в рамках «мікрогранту на створення та розвиток власного бізнесу».

Роль Ощадбанку у реалізації програми полягає в перевірці ділової репутації заявників, відкритті рахунків для зарахування грантів та контролі за цільовим використанням отриманих коштів. За даними банку, близько 30% претендентів на отримання грантів є фізичними особами з майже відсутнім досвідом підприємницької діяльності, для яких ця грантова програма є єдиною можливістю отримати фінансування для початку власного бізнесу. Підприємці планують використовувати отримані кошти насамперед на придбання нового обладнання (47%), а також на лізинг обладнання, купівлю посівних матеріалів, оренду приміщень, рекламу та маркетинг тощо.

З початку запуску проєкту «єРобота» з липня 2022 року по травень 2024 року:

- у рамках програми «Власна справа» було видано 14 694 мікрогранти на загальну суму 3,5 млрд грн.
- для розвитку переробних підприємств видано 657 грантів на 3,4 млрд грн.
- на садівництво та розвиток тепличного господарства видано 195 грантів на 860 млн грн.
- ветерани та члени їхніх родин отримали 431 грант на 188 млн грн.

У Чернівецькій області грантів надано за період 2022-2024 року на суму 196 млн., 640 грантів. Проаналізуємо статистику, щодо ухвалених рішень в наданні «мікрогранту на створення та розвиток власного бізнесу» та відобразимо на рис. 2.8.

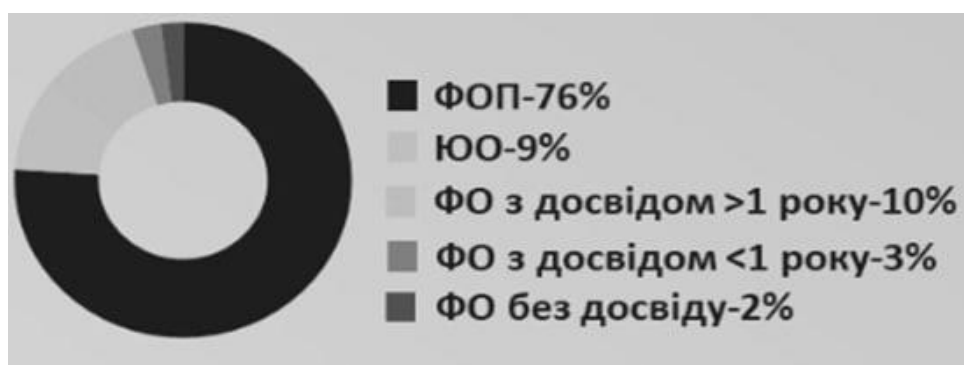


Рис. 2.8. «Власна справа»: статистика щодо ухвалених рішень

Визначимо та проаналізуємо гранти від уряду по регіонам за участі АТ «Ощадбанк» за 2022-2024 рр. та відобразимо на рисунку 2.9.

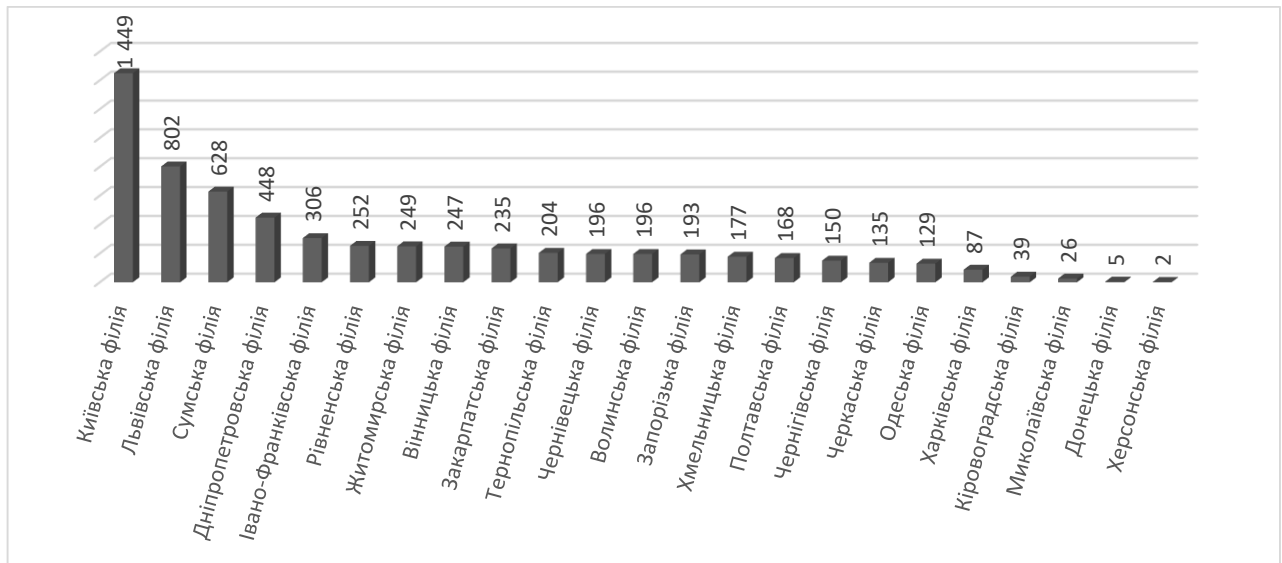


Рис. 2.9. Гранти по регіонам України за участі АТ «Ощадбанк» у млн. грн. за 2022-2024 рр. [24]

Підсумовуючи можна сказати, що Київська область отримала найбільшу суму грантів, що становить 149 млн грн. Це вказує на високу активність місцевого бізнесу у столиці та околицях. Львівська область отримала 80.2 млн грн, що свідчить про активний розвиток бізнесу та інноваційних проектів у цьому регіоні. Сумська область отримала 62.8 млн грн, Дніпропетровська та Івано-Франківська області також виділяються значними сумами грантів - 48 млн грн та 33.5 млн грн відповідно.

Отже, дослідивши та проаналізувавши дану статистику можна сказати, що обсяг кредитів, наданих АТ «Ощадбанком» бізнесу в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», досяг 30 млрд грн. Це дозволило банку впевнено зайняти друге місце серед усіх банків за кількістю та обсягом виданих позик у рамках цієї програми. Важливою підтримкою малого бізнесу є «мікрогрант на створення та розвитку власного бізнесу», де АТ «Ощадбанк» виступає ексклюзивним банківським партнером та надав грантів на суму 3,5 млрд. грн. з початку запуску програми.

### РОЗДІЛ 3. Шляхи удосконалення стратегії та програм фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва

#### 3.1. Зарубіжний досвід впровадження державних програм фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва

Завдяки ефективній та виваженій державній підтримці малі підприємства мають кращі шанси адаптуватися до кризових ситуацій. Швидке розширення діяльності малих підприємств у сферах, які не цікавлять великі компанії, має велике значення для економіки країни, оскільки це допомагає подолати стагнацію у економічній системі.

Закордонний досвід показує, що у розвинених країнах підприємства малого бізнесу зростають ефективно та розвиваються завдяки активній підтримці з боку держави. Результатом такої підтримки є збільшення обсягів виробництва, зменшення безробіття на ринку праці, збалансування економіки, співпраці між великими та малими підприємствами, розвитку середнього класу, вирішення соціальних проблем та підвищення конкурентоспроможності місцевої продукції. До прикладу, у Франції основний акцент зроблено на підвищенні кваліфікації управлінського персоналу малих фірм та створенні законодавчих гарантій для запобігання їх банкрутства. В Іспанії уряд надає фінансову допомогу малим підприємствам у разі нестачі власних коштів. Країни Азії, що знаходяться на етапі розвитку, такі як Тайвань, Сінгапур, Індонезія досягли економічного розвитку значною мірою завдяки росту малого бізнесу.

Сінгапур займає п'яте місце у світі за розвитком підприємств малого бізнесу завдяки низки заходів використання таких як спеціальні податкові пільги, особливо на перших етапах створення підприємства, постійне зниження відсотків за кредитами для малих підприємств, широкий спектр пільгових програм кредитування, державне фінансування освіти та навчання для

працівників у сфері малого бізнесу. Завдяки цим заходам у Сінгапурі діє близько 140 тисяч підприємств малого і середнього бізнесу, що становить 90% від усіх підприємств у країні, і призводить до приросту ВВП на рівні 5-6% щорічно [29]. В Китаї малий бізнес швидко і успішно розвивається, що підтверджується великим обсягом виробництва недорогих товарів, які виготовляються саме на маленьких підприємствах. Уряд Китаю вирішив змінити економічну стратегію країни, звертаючи увагу з ресурсозатратного виробництва на підтримку малих підприємств, а також сприяючи розвитку компаній у сфері розробки програмного забезпечення та виробництва електронних товарів.

У Індії існує значна кількість малих підприємств, які займаються різними галузями, включаючи сільське господарство, інформаційні та технологічні послуги. Близько 80% найманих працівників у всій індійській промисловості працюють саме в цих підприємствах. Для сприяння їх розвитку існують програми державної підтримки як на федеральному, так і на регіональному рівнях. Ці програми розробляються з плановою перспективою на 5-10 років вперед за участю спеціальної комісії Індії. Державна підтримка малих підприємств охоплює такі аспекти, як стимулювання експорту, податкові та митні пільги, субсидії, зниження орендних тарифів та сприяння доступу до пільгового фінансування [28].

У Японії малі підприємства складають приблизно 40% усього обсягу реалізованої продукції. Вони активно працюють у таких галузях, як будівництво, легка промисловість та сфера послуг. Отримання пільг для розвитку малого бізнесу залежить від статусу підприємства та характеру його діяльності. Державна підтримка включає надання субсидій та кредитів для розвитку підприємств, причому держава може виступати як поручитель при отриманні кредиту у банку. У Японії існують строгі закони, які регулюють ринкову вартість всіх видів продукції, та уряд контролює непідставне підвищення цін на сировину, матеріали та послуги, що сприяє розвитку малого бізнесу в країні. Державні та місцеві органи влади Японії, а також асоціації, що здійснюють функції забезпечення гарантій для позик, внесли значний внесок у фінансування

малого бізнесу. Вивчення способів, якими в Японії підтримується малий бізнес, показує, що чим більша роль малого підприємництва в економіці, тим більше різноманітних методів його підтримки застосовується [5, 32].

Цікавим та актуальним підходом до підтримки малого бізнесу в Канаді порівняно з Японією та окремими країнами Європи виявилось у відмові від традиційних субсидійних програм. Ця рішуча дія була зумовлена бажанням уникнути «кризи» творчої енергії та ініціативи бізнесменів, які стали переважно залежними від державної допомоги. У цьому контексті уряд Канади акцентує увагу на створенні гнучких сервісів для малих підприємств та гарантує їм підтримку через надання гарантій за кредитами. Для стимулювання комерційних банків канадський законодавчий акт стосовно кредитів малому бізнесу передбачає компенсацію до 85% можливих збитків кредиторам у випадку, якщо малі структури не можуть відшкодувати борг. Іншим рішенням є створення спеціалізованого банку для підтримки малих підприємств. Канадські економісти визначили, що для успішної підтримки малого бізнесу необхідно не лише створити сприятливі макроекономічні умови, але й сприяти формуванню підприємницької культури, базованої на усвідомленні ролі бізнесу в процвітанні і добробуті суспільства, забезпечити належні навчальні програми та забезпечити необхідне фінансування [5].

Першим спеціалізованим органом у США, який був призначений для надання допомоги та підтримки малому бізнесу з метою збереження конкурентоспроможності, була Адміністрація з питань малого бізнесу (АМБ), створена президентом США в 1953 році. Подібні органи з'явилися в 1960-х роках також у країнах Західної Європи. Наприклад, у Франції був утворений Державний секретаріат у справах малого та середнього промисловості, у Великобританії - Комітет Болтона для дослідження ситуації у сфері малих підприємств, який рекомендував створити відділ малих фірм при Міністерстві промисловості. У Канаді було утворено Міністерство малого бізнесу, у Бельгії та Люксембурзі - міністерства середнього класу, а в Японії - Національну адміністрацію малого бізнесу та інші. Більш того, місцеві органи влади (штати,



землі, муніципалітети та інші) активно підтримують створення та функціонування суб'єктів малого підприємництва. З метою поліпшення доступу малих підприємств до кредитних ресурсів, Адміністрація з питань малого бізнесу (АМБ) виступає гарантом за видані підприємцям позики та забезпечує за рахунок своїх гарантійних фондів до 90% вартості застави [2]. У США також діють центри розвитку малого бізнесу, які пропонують консультаційні та підготовчі послуги для реальних і потенційних власників малих підприємств. Ці послуги доступні у близько 750 населених пунктах, що розташовані на значних відстанях один від одного, таких як, наприклад, Пуерто-Ріко та Віргінські острови.

Фінансова підтримка малого підприємництва у США виникає внаслідок конкретних ініціатив держави. У практиці ця підтримка здійснюється переважно за допомогою надання дотацій, а також через прямі і гарантовані позики. Гарантовані позики надаються малим підприємствам приватними кредиторами за участі держави, яка зобов'язується компенсувати практично всю суму боргу у разі неплатоспроможності позичальника. Ця державна гарантія суттєво зменшує ризик для фінансово-кредитних установ і збільшує їх інтерес до укладання угод, що сприяє встановленню більш низьких відсоткових ставок для позичальників.

У Великобританії також не винятковою є практика фінансової підтримки малого підприємництва. Тут також держава виступає як організатор, спонсор та головний виконавець заходів у цьому напрямку. Наприклад, на рівні уряду розробляються програми фінансової допомоги малому підприємству, які включають:

1. "Схему сприяння створенню підприємств", що передбачає фінансову підтримку безробітним, які мають намір розпочати свою справу;
2. "Програму гарантування кредитів", яка охоплює 70-80% кредитів, наданих малим підприємствам банками;
3. "Агенцію допомоги підприємствам місцевого призначення", що складається з системи близько 200 самостійних регіональних бюро, що надають фінансову підтримку малим підприємствам на місцевому рівні;
4. Програми допомоги молоді у створенні та розширенні власної справи;

## 5. Програми підтримки місцевих органів влади у розвитку малого підприємництва на місцях.

Також, крім державних програм, допомогу у кредитуванні надають і комерційні установи. Наприклад, великі банки, такі як "Мідленд" та "Нешнл Вестмінстер Банк", впровадили практику спеціальних позик для компаній, які знаходяться на початковому етапі свого розвитку. Крім того, у Великобританії діють спеціалізовані фонди, які спрямовані на надання кредитів суб'єктам малого підприємництва. Ці фонди оперують за принципом покриття витрат, пов'язаних з більшим ризиком невиконання кредитів, за рахунок вищих доходів від інвестицій у цей сектор порівняно з прибутками від інвестицій у великі компанії [22].

У Німеччині програма державної політики підтримки малого бізнесу орієнтується на створення сприятливих умов, що допомагають цьому сектору виявити його специфічні переваги у конкурентній боротьбі з великими корпораціями. Це досягається через надання різноманітних податково-фінансових пільг. Окрему увагу приділяє система економічного контролю, яка мінімізує загрозу поглинання малими структурами великим капіталом і захищає ринкову структуру від деформації.

Державна підтримка для малих і середніх підприємств набуває різних форм. Особливу увагу з боку держави отримують підприємства, що займаються науково-дослідною роботою та інноваціями, через фінансування таких проектів та надання гарантованих позик. При цьому держава гарантує позики, що видані комерційними фінансовими установами, покриваючи до 80% їхньої суми. Держава активно співпрацює з усіма структурами, що надають підтримку малому бізнесу, оплачуючи більшість консультацій для підприємств та надаючи річні пільгові кредити для модернізації виробництва з Фонду плану Маршалла. Також важливу роль відіграє податкова та фінансова політика.

У Німеччині запроваджено неоподатковуваний мінімум прибутку та механізм сплати податку з прибутку за пільговою ставкою, що застосовується, якщо сума прибутку не перевищує встановленого законом ліміту. У Іспанії існує форма приватної підтримки суб'єктів малого бізнесу, яка полягає у використанні

товариств взаємного гарантування. Ці товариства створюються за рахунок добровільних внесків підприємців з метою надання гарантій банкам за своїх членів при отриманні кредитів на конкретні підприємницькі проекти. Крім того, вони здійснюють експертну оцінку цих проектів для визначення їхньої прибутковості. Функціонування таких організацій відіграє важливу роль у вирішенні проблеми забезпечення фінансово-кредитними ресурсами суб'єктів малого бізнесу за їхньої власної ініціативи, без залучення бюджетних коштів [1]. Для певної структурованості та кращого відображення, щодо особливостей зарубіжної державної підтримки малого підприємництва відобразимо проаналізовані дані в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Особливості державної підтримки розвитку малого підприємництва зарубіжних держав**

Назва країни	Особливості державної підтримки розвитку малого підприємництва
США [13]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Реалізація програм кредитування та надання грантів для малих підприємств;</li> <li>• Створення спеціалізованих бізнес-інкубаторів та акселераторів з метою підтримки; інноваційних стартапів шляхом фінансування та консультування;</li> <li>• Забезпечення закупівель державних організацій продукції та послуг від малих; підприємств;</li> <li>• Зниження податкового тягаря для малих підприємств;</li> </ul>
Німеччина [12]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Надання фінансової підтримки та кредитування для малих підприємств;</li> <li>• Створення спеціалізованих бізнес-центрів та консалтингових служб для підприємців з метою надання порад та підтримки;</li> <li>• Проведення навчальних програм та тренінгів для розвитку підприємництва;</li> <li>• Реалізація програм підтримки експорту та розширення нових ринків;</li> <li>• Стимулювання інновацій шляхом фінансової підтримки, досліджень та розробок;</li> </ul>
Велика Британія [9]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Надання субсидій, грантів та кредитів за низькими процентними ставками для підтримки малих підприємств;</li> <li>• Створення бізнес-інкубаторів та центрів підтримки підприємництва з метою сприяння розвитку та успішному старту малого бізнесу;</li> <li>• Фінансова підтримка інновацій та проведення наукових досліджень;</li> <li>• Реалізація програм освіти та навчання для підтримки розвитку підприємництва;</li> <li>• Закупівлі товарів та послуг від малих підприємств державними організаціями;</li> </ul>
Австралія [8]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Надання фінансової підтримки та кредитування для малих підприємств з метою сприяння їхньому розвитку;</li> <li>• Реалізація програм консультування та підтримки для бізнесу з метою надання необхідної допомоги підприємствам;</li> <li>• Підтримка експорту та відкриття нових ринків для підприємств з метою розширення їхнього бізнесу;</li> <li>• Розробка та впровадження навчальних програм та освітніх заходів для підприємництва з метою підвищення їхньої ефективності та компетентності;</li> <li>• Закупівлі товарів та послуг від малих підприємств державними організаціями для підтримки та стимулювання місцевого бізнесу;</li> </ul>

Продовження таблиці 3.1.

Китай [11]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Підтримка кредитування малих підприємств через реалізацію спеціалізованих програм;</li> <li>• Утворення фондів, спрямованих на підтримку малого і середнього підприємництва.</li> <li>• Реалізація навчальних, консультаційних та підтримуючих програм для сприяння розвитку бізнесу;</li> <li>• Фінансова підтримка інновацій та впровадження нових технологій у сфері підприємництва;</li> <li>• Стимулювання експорту та розширення зовнішніх ринків для малих підприємств через впровадження відповідних заходів та програм;</li> </ul>
Швейцарія [14]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Надання малим і середнім підприємствам підтримки у формі низькопроцентних кредитів і грантів;</li> <li>• Утворення спеціалізованих бізнес-центрів та інкубаторів для сприяння розвитку підприємництва;</li> <li>• Фінансове сприяння наукових досліджень, інновацій та впровадження нових технологій;</li> <li>• Реалізація програм навчання та освіти з метою підтримки підприємців у підвищенні їхніх навичок;</li> <li>• Стимулювання експорту та розвитку міжнародних партнерств для розширення бізнесу на зовнішніх ринках;</li> </ul>
Іспанія [15]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Фінансова підтримка малого і середнього підприємництва шляхом реалізації кредитних програм і надання грантів;</li> <li>• Створення бізнес-інкубаторів та центрів підтримки підприємництва з метою сприяння розвитку нових бізнесів;</li> <li>• Реалізація навчальних програм і підготовки для підприємців з метою підвищення їхніх навичок та компетентності;</li> <li>• Стимулювання інновацій та проведення досліджень для стимулювання розвитку нових технологій та продуктів;</li> <li>• Надання фінансової підтримки для розширення на міжнародні ринки та розвитку експортних можливостей;</li> </ul>
Японія [16]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Створення пільгових умов для розвитку малого бізнесу;</li> <li>• Державна підтримка включає надання субсидій та кредитів для розвитку підприємств;</li> <li>• Підтримка розвитку надається лише певним категоріям бізнесу, які мають велике значення для розвитку країни або знаходяться у несприятливих умовах господарювання;</li> </ul>
Індія [46]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Основними сферами, де надається підтримка розвитку є діяльність малих підприємств є фермерське господарство, інформаційна та технологічна сфера;</li> <li>• Державна підтримка здійснюється на федеральному та регіональному рівнях, а програми підтримки малих підприємств розробляються на 5-10 років плановою комісією Індії;</li> <li>• Державна підтримка малих підприємств включає ряд заходів, спрямованих на розвиток експортної діяльності малих компаній, надання податкових та митних пільг, субсидій, зниження орендних ставок та сприяння пільговому фінансуванню.;</li> </ul>
Канада [10]	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Державна підтримка розвитку малого бізнесу відмовилася від традиційних субсидій, що використовувалися для підтримки малого бізнесу, сталося через їхню спроможність паралізувати творчу енергію та ініціативність підприємців;</li> <li>• Уряд Канади акцентує увагу на розробці гнучких сервісів для малого бізнесу, а також забезпеченні йому підтримки у формі гарантій за кредитами;</li> </ul>

Джерело: складено автором на основі [32]

Отже, аналіз міжнародного досвіду у розвитку та державній підтримці малого бізнесу демонструє, що для успішного функціонування всіх галузей економіки критично важливо створити цілісну систему підтримки розвитку малого бізнесу, розробити високоякісне законодавство та усунути розбіжності між національними критеріями визначення малого бізнесу та стандартами, які застосовуються у розвинених країнах.

### 3.2. Напрямки підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні.

Напрямки підвищення реалізації державних програм підтримки малого підприємництва, залежать від потреб малого бізнесу тобто потрібно проаналізувати в якій сфері бізнес потребує підтримки, де відбувається найбільше навантаження на бізнес, які чинники впливають на функціонування та розвиток малого підприємництва і як із свого боку держава може вплинути за допомогою державних програм підтримки малого бізнесу.

Для удосконалення, підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні можна розглянути наступні напрямки, які дійсно потребує бізнес і у свою чергу дасть поштовх до збільшення реалізацій державних програм:

1) Скорочення адміністративного тягаря шляхом спрощення процедур реєстрації, ліцензування та оподаткування для малих підприємств, зменшення бюрократичних перешкод та впровадження електронних сервісів для полегшення та прискорення підприємницької діяльності;

2) Покращення можливостей доступу до фінансування через впровадження спеціальних програм та фінансових інструментів, спрямованих на забезпечення доступних кредитів та інвестицій для малих підприємств (МП). Зменшення відсоткових ставок за кредитами та розширення можливостей отримання грантів та субсидій.

3) Розвиток інфраструктури та бізнес-середовища. Створення інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів та технологічних парків з метою підтримки розвитку малих підприємств (МП). Забезпечення доступу до сучасних технологій, наукових досліджень та ринків для сприяння інноваційності та конкурентоспроможності МП.

4) Навчання та підтримка підприємницьких зусиль. Впровадження програм навчання, консультацій та підтримки для малих підприємств з управління, маркетингу, фінансів, експорту та інших аспектів підприємницької

діяльності. Розвиток підприємницької культури та підтримка молодих підприємців.

5) Залучення приватного сектору. Створення сприятливого середовища для інвестицій та підтримка співпраці між державою та приватними компаніями з метою підтримки розвитку малих підприємств. Стимулювання приватних інвестицій в МП за допомогою податкових інвестицій, зменшення ризиків та створення сприятливих умов для бізнесу.

6) Забезпечення захисту інтересів малих підприємств шляхом впровадження ефективних заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією та недобросовісною конкуренцією, підтримка прозорості та відкритості у співпраці з владними структурами та органами контролю.

7) Моніторинг та оцінка ефективності програм тобто регулярне проведення оцінки результативності державних програм підтримки, щоб ідентифікувати їхні сильні та слабкі сторони та вносити відповідні корективи для забезпечення оптимальних результатів [19].

8) Збільшити фінансову підтримку з боку Українського фонду стартапів, що призведе у свою чергу до активізації діяльності малого бізнесу.

9) Збільшити фінансування на реалізацію державних програм фінансово-кредитної підтримки розвитку малого бізнесу та стартапів: «Доступні кредити 5-7-9%», «Мікрогрант на створення власного бізнесу».

Запропоновані напрямки зможуть сприяти покращенню реалізації державних програм підтримки малого бізнесу в Україні, що в свою чергу може стимулювати розвиток бізнесу, збільшення кількості робочих місць та сприяти економічному зростанню країни.

Надважливим є підтримка малих підприємств в інноваціях. Вона передбачає надання державних інвестиційних субсидій (доплат), які зараз застосовуються у країнах Східної Європи. Такі доплати, як правило, не потребують повернення та звільнені від оподаткування, що може зробити їх більш ефективними. Також важливо збільшити державні видатки на інноваційні

програми для МП, оскільки часто їх розвиток та впровадження фінансується власними коштами підприємств [18].

Для полегшення прийняття швидких рішень МП, важливо забезпечити їх інформаційною підтримкою. Оскільки офіційні веб-сайти державних органів можуть бути малоефективними у вирішенні актуальних проблем, рекомендується створення спеціалізованих порталів. Добрим прикладом є програми, що діють в країнах-членах Європейського Союзу, такі як EU4Business, Women in Business та European Fund for Southeast Europe. Ці ініціативи забезпечують доступ до необхідної інформації та сприяють швидкому прийняттю рішень МП, уникненню зайвих перешкод [7].

Для вирішення проблем та вдосконалення підтримки малого підприємництва важливо врахувати зарубіжний досвід, відповідно проаналізуємо та відобразимо в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

## Зарубіжний досвід підтримки малого підприємництва

Існуючі проблеми	Опис проблеми в Україні	Вирішення проблем зарубіжними державами	Заходи спрямовані на вирішення проблем та підтримку малого бізнесу
Недостатня підтримка з боку держави.	Сьогодні в Україні дієва державна підтримка для малого бізнесу виявилася недостатньою. Малі підприємства продовжують стикатися із суттєвими перешкодами на шляху власного розвитку на різних рівнях.	США	Надання невідкладної обслуговування клієнтів, яке охоплює як телефонний, так і особистий контакт, а також кореспонденційний зв'язок. Основні напрями підтримки включають надання допомоги людям які здійснюють бізнес, підтримку в науково-дослідній діяльності, надання юридичних послуг та інші.
Низький внутрішній попит та криза на внутрішньому ринку збуту.	Внаслідок масштабного зростання безробіття, збільшення заборгованості зарплат та пенсій, а також стрибків інфляції, доходи громадян зменшуються. Це призводить до того, що малий бізнес втрачає своїх основних споживачів продукції.	Польща	Уряд Польщі встановив пільгові податкові ставки для новостворених підприємств та підприємств, які створюють нові робочі місця [27].

Продовження таблиці 3.2.

Низький рівень розвитку ринку фінансових ресурсів.	Низький рівень розвитку ринку фінансових ресурсів призводить до відсутності небанківських фінансових установ, таких як кредитні спілки та страхові фонди, які могли б також надавати фінансування малим підприємствам.	Польща	Урядом було створено "Національний фонд кредитних гарантій", який забезпечує гарантії для кредитів, наданих малим підприємствам. З часом була створена мережа регіональних фондів для підтримки та розвитку аграрних і депресивних районів.
Низька інвестиційна активність	Більшість малих підприємств не можуть собі дозволити здійснення капіталовкладень, оскільки кредити є дуже дорогими і короткостроковими, а значна частина їх прибутку йде на оплату податків.	Угорщина	Агентство з розвитку інвестицій, торгівлі і холдинги регіонального розвитку відповідає за контроль розподілу фінансової підтримки малим підприємствам [27].
Тіньова економіка	Малий бізнес часто використовує такі практики, як робота без оформлення договорів, намагання перевести свої операції у готівковий оборот для зменшення обсягу оподаткування, а також ухиляння від оподаткування шляхом приховування доходів та заниження розмірів заробітної плати.	Угорщина	Економічні стимули включають зниження податкового тиску, спрощення процедур звітності та надання пільгових умов кредитування.

Джерело: складено автором на основі [21]

Отже, в Україні, для вирішення проблем та покращення діяльності малих підприємств, важливо поліпшити та деталізувати нормативно-правову базу в сфері внутрішньо фірмового фінансового планування та створити стимули для активного інноваційного розвитку малих компаній як рушійного фактору інтенсивного бізнес-розвитку. Це потребує створення відповідних умов для формування ефективного фінансового механізму як методологічної, методичної та організаційної основи для побудови системи фінансових відносин усередині та зовні підприємств.

Підсумовуючи можна сказати, що напрямки ефективної реалізації державних програм щодо підтримки розвитку малого підприємництва насамперед полягають у дослідженні потреб бізнесу, де він стикається з



труднощами. Відповідно уряд оцінивши дані, починає розробляти та реалізувати державні програми підтримки малого бізнесу, щоб допомогти розвиватися підприємцям у відповідних сферах діяльності. Одними з найважливіших напрямків розвитку малого бізнесу є підтримка інновацій, тому що інноваційні ідеї та проекти сприяють створення нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень до бюджету, підвищенню конкурентоздатності на внутрішньому та зовнішньому ринку і взагалі економічному зростанню. Також однією з головних складових підтримки малого підприємництва є сприяння розвитку підприємницької культури в Україні.

## ВИСНОВКИ

Завершуючи дослідження сфери державних програм розвитку малого підприємництва в Україні, можна стверджувати, що фінансова підтримка малого бізнесу є найважливішим фактором розвитку країни. Державні програми підтримки малого бізнесу є важливим інструментом економічної політики, спрямовані на стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Ці програми включають широкий спектр заходів, спрямованих на підтримку малого бізнесу на різних стадіях його розвитку, від початкового створення до розширення та виходу на світовий ринок.

На першому етапі дослідження було здійснено теоретичний аналіз державної фінансової-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва. Зазначимо, що в сучасних умовах розвитку економіки мале підприємництво відіграє значущу роль у формуванні економічного обличчя країни. Забезпечення фінансових ресурсів для малих підприємств є однією з ключових умов їхнього успішного функціонування та розвитку. Сутність та структура джерел фінансового забезпечення малого підприємництва полягає у різноманітних механізмах та джерелах, які допомагають забезпечити необхідні фінансові ресурси для цього сектору економіки. Відповідно було досліджено основні джерела фінансового забезпечення малого підприємництва та поділено на 4 групи: класичні джерела фінансування підприємства; отримання ресурсів через застосування різноманітних форм фінансової співпраці у сфері бізнесу; сучасні джерела фінансування бізнесу; залучення ресурсів шляхом використання різноманітних форм державної та міжнародної фінансової підтримки для бізнесу. Тому забезпечення фінансових ресурсів для малих підприємств є важливим фактором їхнього успішного функціонування та розвитку, а розмаїтість джерел фінансування відображає широкий спектр можливостей для підтримки цього сектору економіки.

Другий розділ кваліфікаційної роботи був сконцентрований на аналізі та оцінці реалізації державних програм на матеріалах АТ «Ощадбанк». Було здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності банку та його діяльність по сфері фінансової підтримки малого бізнесу. Негативну тенденцію з 2021-2022 рік показує чистий прибуток АТ «Ощадбанк», який у 2022 році становить 638 342 тис. грн., порівнюючи з 2021 роком де він значно був більшим та становив 1 054 217 тис. грн., але за 2023 рік банк вирівняв ситуацію та отримав чистого прибутку 5 976 482 тис. грн., в порівнянні з попереднім роком, що є досить великим стрибком у діяльності банку. В загальному діяльність АТ «Ощадбанк» протягом досліджуваного періоду зазнає певних негативних змін, але все-таки спостерігається позитивний тренду.

Проаналізувавши дану статистику можна сказати, що обсяг кредитів, наданих АТ «Ощадбанком» бізнесу в рамках державної програми «Доступні кредити 5-7-9%», досяг 30 млрд грн. Це дозволило банку впевнено зайняти друге місце серед усіх банків за кількістю та обсягом виданих позик у рамках цієї програми. Важливою підтримкою малого бізнесу є «Мікрогрант на створення та розвиток власного бізнесу», де АТ «Ощадбанк» виступає ексклюзивним банківським партнером та надав грантів на суму 3,5 млрд. грн. з початку запуску програми. Зазначимо, що уряд продовжує удосконалювати програми, роблячи їх більш доступними та ефективними для різних категорій підприємців. Цей підхід сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських малих підприємств та поліпшенню економічної ситуації в країні в цілому.

Третій розділ дослідження було сконцентровано на досягнення шляхів удосконалення стратегії та програм фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва. Аналіз міжнародного досвіду у розвитку та державній підтримці малого бізнесу демонструє, що для успішного функціонування всіх галузей економіки критично важливо створити цілісну систему підтримки розвитку малого бізнесу, розробити високоякісне законодавство та усунути розбіжності між національними критеріями визначення малого бізнесу та стандартами, які застосовуються у розвинених країнах.

Шляхи ефективної реалізації державних програм підтримки розвитку малого бізнесу полягають, перш за все, у вивченні потреб підприємців і визначенні місць, де вони зіштовхуються з труднощами. Одними з найважливіших напрямків розвитку малого бізнесу є підтримка інновацій, тому що інноваційні ідеї та проекти сприяють створення нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень до бюджету, підвищенню конкурентоздатності на внутрішньому та зовнішньому ринку і взагалі економічному зростанню. Також однією з головних складових підтримки малого підприємництва є сприяння розвитку підприємницької культури в Україні.

Для удосконалення та підвищення ефективності реалізації державних програм підтримки малого підприємництва в Україні можна виділити наступні напрямки:

- скорочення адміністративного тягаря шляхом спрощення процедур реєстрації, ліцензування та оподаткування, зменшення бюрократичних перешкод, впровадження електронних сервісів.
- покращення доступу до фінансування впровадженням спеціальних програм та фінансових інструментів, зменшення відсоткових ставок за кредитами, розширення можливостей отримання грантів та субсидій.
- розвиток інфраструктури та бізнес-середовища: створення інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, технологічних парків, забезпечення доступу до сучасних технологій та ринків.
- захист інтересів малих підприємств: заходи проти корупції та недобросовісної конкуренції, підтримка прозорості та відкритості.
- моніторинг та оцінка ефективності програм: регулярна оцінка результативності програм для внесення коректив.
- збільшення фінансової підтримки підвищенням фінансування з боку Українського фонду стартапів для активізації діяльності малого бізнесу.
- збільшити фінансування на реалізацію державних програм фінансово-кредитної підтримки розвитку малого бізнесу та стартапів: «Доступні кредити 5-7-9%», «Мікрогрант на створення власного бізнесу».

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авксент'єв Ю. Під сонцем Іспанії: Іспанський досвід державної підтримки малого підприємництва. Підприємництво в Україні: події, проблеми, перспективи. 2022. С. 21-22.
2. Алексєєв А. Кредити для малого бізнесу: усе-таки реальність. Дзеркало тижня. Україна. 2021.
3. АТ «Ощадбанк»: офіційний сайт URL: <https://www.oschadbank.ua/>
4. Близнюк О. П. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємствах роздрібно́ї торгівлі. *Проблеми економіки*. 2024.
5. Воротін В. Підтримка малого і середнього бізнесу в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону до і після фінансової кризи. 2023.
6. Гриценко Л. Л. Фінанси підприємств: практикум: навч. посіб. Суми: Університетська книга. 2020. URL: <http://kizman.tehn.com.ua/wpcontent/uploads/2020/09/Finansi-pidpriyemstv-2020.pdf>
7. Денисенко М. П., Колісніченко П. Т., Гомон Н. М. *Сучасний стан та тенденції розвитку малого й середнього підприємництва у контексті забезпечення його економічної безпеки*. Інвестиції: практика та досвід, 2021. URL: [http://www.investplan.com.ua/pdf/3\\_2021/5.pdf](http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2021/5.pdf)
8. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Австралії. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/132.pdf>
9. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Велика Британія. URL: <https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28947.pdf>
10. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Канади. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/3353/>
11. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Китаю. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/120c7f39-62c4-4334-8611-cc9fed118dff/content>

12. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Німеччини. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukstud/5/19.pdf>
13. Державна підтримка розвитку малого підприємництва США. URL: [https://economyandsociety.in.ua/journals/16\\_ukr/80.pdf](https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/80.pdf)
14. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Швейцарії. URL: <https://safir.ua/eng/b%D1%96znes-v-shvejczar%D1%96%D1%97-perevagi-podatki-procedura-vidi-kompan%D1%96j-ukrainska.html>
15. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Іспанії. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/641>
16. Державна підтримка розвитку малого підприємництва Японії. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/130.pdf>
17. Державна служба статистики України: *офіційний сайт*. URL: [https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu\\_u/sze\\_20.htm](https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze_20.htm) (дата звернення: 22.04.2024)
18. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-56>
19. Дякуновський О. Є. *Щодо державної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва в умовах пандемії коронавірусної хвороби у Республіці Польща та Україні*. 2020.
20. *Економічна правда*, прибуток АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/5/709540/>
21. Зарубіжний досвід вирішення проблем малого підприємництва в Україні. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5772>
22. Земленська В. Малий бізнес “поанглійськи”: Вікно в Європу. *Закон і бізнес*. 2023.
23. І.Зятковського. Розвиток малого бізнесу URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/>
24. Інформація про гранти за підтримки АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/grantova-programa-stvoruj> (дата звернення: 22.04.2024)

25. Кириленко О. П. *Фінанси (Теорія і вітчизняна практика)*: Навчальний посібник. 2022. 212 с.
26. Кількість малих підприємства за 2022-2023. URL: <https://forbes.ua/business/skilki-fopiv-malikh-ta-serednikh-kompaniy-v-ukraini>.
27. Кіщак В. *Розвиток малого та середнього підприємництва: досвід Польщі, Угорщини, Чехії, Італії*. В. Кіщак, І. Кіщак.
28. *Малий бізнес: закордонний досвід*. 2023. 156 с.
29. Малий бізнес: США. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>
30. Огляд національних програм фінансування для МСП. URL: <https://windowsbit.net/download/325.html>
31. Осіпова А. А. *Еволюція та сутність державного регулювання аграрного сектору економіки. Соціально-економічні засади формування економічної системи України*. Умань, 2024. 140 с.
32. Особливості державної підтримки малого бізнесу у зарубіжних країнах. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream>
33. ОПАРІН. *Роль державних програм*. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/>
34. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України URL: [https://mof.gov.ua/uk/news/100\\_dniv\\_rezultati\\_derzhavnoi\\_programi\\_dostupni\\_kredi\\_tsi\\_5-7-9-2143](https://mof.gov.ua/uk/news/100_dniv_rezultati_derzhavnoi_programi_dostupni_kredi_tsi_5-7-9-2143) (дата звернення 29.05.2024).
35. Програми фінансової підтримки для бізнесу. URL: <https://windowsbit.net/download/325.html>
36. Підтримка малого і середнього підприємництва. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/> (дата звернення 29.05.2024).
37. Розвиток малого підприємництва. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/>
38. Роль фінансового забезпечення : <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/>

39. Романенко О. Р. Фінанси: Підручник. К.: Центр Навчальної Літератури, 2023. 312 с.
40. Динаміка АТ «Ощадбанк» в наданні кредитів за програмою «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://www.oschadbank.ua/credit/579>
41. Стан та перспективи МСБ в Україні: *Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження. Економічна правда.*
42. Фокин Н. И., Фокин П. Н. Економічний словник. URL: <http://dictionaryeconomics.ru/word/>
43. Фонд розвитку підприємництва: *офіційний сайт.* URL: [https://mof.gov.ua/uk/news/100\\_dniv\\_rezultati\\_derzhavnoi\\_programi\\_dostupni\\_krediti\\_5-7-9-2143](https://mof.gov.ua/uk/news/100_dniv_rezultati_derzhavnoi_programi_dostupni_krediti_5-7-9-2143)
44. Хучек М. Соціально-економічний зміст інновації для підприємства. Вестн. *Економіка*. 2023. С. 62-71.
45. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. *Капіталізм, соціалізм та демократія*. С. 252-253
46. Японський інноваційний розвиток бізнесу та втілення його у державну підтримку розвитку малого підприємництва Індії. URL: [http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4\\_2019/56.pdf](http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2019/56.pdf)



